

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะนำเสนอประเด็นสำคัญตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร
- 2.2 การเตรียมความพร้อมหลักสูตร
- 2.3 การบริหารจัดการหลักสูตร
- 2.4 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 2.5 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร
- 2.6 ปรัชญาการศึกษาในอิสลาม แนวความคิดหลักทางการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาในอิสลาม
- 2.7 ความเป็นมาของการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนในพื้นจังหวัดสตูล
- 2.8 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2.9 คำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชา หลักสูตรอิสลามศึกษา โครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสตูล
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร

สันติ บุญภิรมย์ (2546 : 41) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นคัมภีร์ในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับให้ผู้เรียนได้มีพฤติกรรมตามที่พึงประสงค์ เนื่องด้วยหลักสูตรการเรียนการสอนได้กำหนดประเด็นหัวข้อที่ใช้สำหรับการศึกษาในรายวิชานั้นๆ ความหมายของหลักสูตร หลักสูตร (Curriculum) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Currere" ซึ่งหมายถึงช่องทางสำหรับวิ่ง ซึ่งนำมาใช้กับความหมายในทางการศึกษาก็หมายถึง แนวทางสำหรับการเรียนรู้ ที่เป็นดังนี้เพราะการเรียนที่

ประสบความสำเร็จจะต้องดำเนินไปตามแนวทางและ ลำดับขั้นตอน อันเหมาะสมที่ได้กำหนดไว้ มิเช่นนั้นแล้วก็จะออกนอกกลุ่มนอกทางไม่ถึงจุดมุ่งหมายตามที่คาดหวังหรือถึงจุดมุ่งหมายแต่ก็อาจจะเสียเวลามากได้มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันไป บางความหมาย ก็มีขอบเขตกว้างบางความหมาย ก็มีขอบเขตแคบ มีทั้งความหมายที่เป็นรูปธรรมและความหมายที่เป็นนามธรรม ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากมุมมองและประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีต่อหลักสูตรนั่นเอง ดังความหมายของหลักสูตรที่มีผู้กล่าวไว้ เช่น หลักสูตรคือ สิ่งที่สอนในโรงเรียน หลักสูตรคือ ชุดของวิชา หลักสูตรคือ เนื้อหา หลักสูตรคือ โปรแกรมการเรียน หลักสูตรคือ ชุดของสื่อการเรียนรู้ หลักสูตรคือ ลำดับของกระบวนวิชา หลักสูตรคือ ชุดของจุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ หลักสูตรคือ กระบวนวิชาที่เรียน หลักสูตรคือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมพิเศษ การแนะแนว และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหลักสูตรคือ สิ่งที่ใช้สอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้จัด หลักสูตรคือ ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคลากรในโรงเรียน หลักสูตรคือ ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนอันเป็นผลมาจากการเล่าเรียนในโรงเรียน (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 1-2)

นอกจากความหมายของหลักสูตรดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีนักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อีกมากมาย ดังนี้

Good (Good อ้างถึงใน สันติ บุญภิรมย์, 2546 : 43) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ว่าหลักสูตรคือกลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบ หรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา

Taba (Taba อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รัชย์, 2545 : 27) กล่าวว่าหลักสูตรคือ แผนการเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และ จุดมุ่งหมายเฉพาะการเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล

โบแชมพ์ (Beauchamp อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รัชย์, 2545 : 27) ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือ แผนที่เขียนไว้อย่างชัดเจนเพื่อบอกขอบเขตและการจัดโปรแกรมการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. ข้อความที่กล่าวถึงแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
4. ระบบแนวทางการประเมินคุณค่าของหลักสูตร

เอกวิทย์ ณ ถลาง ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึงมวลป ระเบียบการทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะ ทักษะ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ฯลฯ เมื่อประมวลกันเข้าแล้วก็จะประกอบเป็นประสบการณ์ที่เข้าไปในการรับรู้ของเด็ก

กัญญา สาทร ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการศึกษาที่กำหนดให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษา

กมล สุดประเสริฐ กล่าวว่า หลักสูตร มิได้หมายความแต่เพียงหนังสือหลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการเท่านั้นแต่ยังมี ความหมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็ก จึงรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

กรมวิชาการ ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า คือข้อกำหนดด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระในการวัดผลการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เจตคติและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรตามที่สนทนากับนักการศึกษาได้ ให้ไว้ดังตัวอย่างที่กล่าวมา สามารถสรุป แนว ความคิดที่เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรจากลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่สุดสู่ลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร
2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นรายวิชาและเนื้อหาวิชา
3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนสำหรับจัด โอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวังให้แก่ผู้เรียน
4. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้
5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางการเรียนรู้
6. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นมวลปประสบการณ์

ความสำคัญของหลักสูตร

การจัดการศึกษาของชาติไม่ว่าระดับใดมุ่งเน้นพัฒนาคนในชาติให้มีคุณลักษณะ และศักยภาพที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ต้องการ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ ซึ่ง สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 9) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า เป็นแผนการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและ ช่าง บัณฑิต (2542 : 8) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า หลักสูตรมี

ความสำคัญต่อการศึกษาส่วนร่วม นั้นคือหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือ เป้าประสงค์ของ การศึกษาของชาติไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่หลักสูตรคือหัวใจทางการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้ว การศึกษาก็ย่อมดำเนินไม่ได้ และหลักสูตรยังมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน กล่าวคือ ถ้าหากไม่มีหลักสูตร ก็สอนไม่ได้เพราะไม่รู้จะสอนอะไร หรือถ้าจะสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสน โดยที่อาจสอนซ้ำไปซ้ำมา ไม่เรียงลำดับตามที่ควรจะเป็น ผลการเรียนรู้อาจไม่เป็นไปตามที่คาดไว้

สามารถสรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปฏิบัติตาม และเข้าใจตรงกัน
2. เป็นแผนการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
3. เป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ
4. เป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียนตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา
5. เป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคม
6. เป็นตัว กำหนด ดุลยภาพและรูปแบบของสังคมในอนาคต และเป็นเครื่องชี้วัด ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ
7. เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานตามนโยบาย ของการจัดการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็น หลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความ หมายถึงของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการ เรียน การสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรน้กการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วย โครงสร้าง 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education Purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล

2. ประสบการณ์ (Education Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. กระบวนการเรียนการสอน วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Education Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การประเมินผล (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ทาบ (Hilda Taba, 1962 : 422 อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ , 2545 : 26) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
 2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
 3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 4. วิธีการประเมินผล
4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผล เป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นกระบวนการ

สวินีย์ ภูพันธ์ (2546 :15) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียน พัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ และการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม

ธารง บัวศรี (2542 : 8) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรว่ามีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) หมายถึงสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่ เกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึงผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึงผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

5. เนื้อหา (Content) หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้

6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึงการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 26) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประการของหลักสูตร มีดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. การนำหลักสูตรไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดผลประเมินผล

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรตามที่นักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตรมี 4 ประการคือจุดหมายและจุดประสงค์เนื้อหา ของหลักสูตร มีเนื้อหา สาระและประสบการณ์ มีการนำหลักสูตรไปใช้และมีการประเมินผล เพื่อตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

2.2 การเตรียมความพร้อมหลักสูตร

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545:42) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรด้านการเตรียมความพร้อมหลักสูตรได้แก่

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

- 1.1 ชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรให้นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบ
- 1.2 มีกิจกรรมประกอบการชี้แจง
2. การประสานกับหน่วยงานภายนอก
 - 2.1 ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร
 - 3.1 ชี้แจงให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 3.2 จัดให้ครูศึกษาด้วยตนเอง
 - 3.3 จัดสรรงานตามความต้องการล่วงหน้าและจัดบุคลากรให้เหมาะสมและเพียงพอ
4. การจัดระบบบริหารงาน
 - 4.1 จัดแบ่งสายงานชัดเจน
 - 4.2 จัดอำนาจความเสดวกด้านต่างๆ
5. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 จัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่างๆอย่างพอเพียง
 - 5.2 จัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่างๆสอดคล้องกับความต้องการ
6. ครูและผู้บริหารมีความมั่นใจในความพร้อมของโรงเรียนต่อการใช้หลักสูตร
7. มีการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลนักเรียน สภาพความเป็นอยู่ อาชีพ ทรัพยากร ความถนัด ความสนใจ

สามารถสรุปได้ว่าการเตรียมความพร้อม หลักสูตรจะมีสิ่งสำคัญคือมี การ ประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการเตรียมความพร้อมของบุคลากร เช่นหน่วยศึกษานิเทศก์ มีการ ชี้แจงให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร มีการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลนักเรียน สภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร อาชีพ ความถนัด ความสนใจและผู้บริหารควรจัดอำนาจความเสดวกด้านต่างๆจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารต่างๆอย่างพอเพียงในการจัดทำหลักสูตรให้กับครู

2.3 การบริหารจัดการหลักสูตร

ชวลิต ชูกำแหง (2551 : 65) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรหมายถึงการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรมาใช้ การประเมินหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรโดยอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเป็นการบริหารงานด้านวิชาการ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการบริหารหลักสูตรนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน การบริหารหลักสูตรนั้น เป็นระบบของหลักสูตร ซึ่งจะต้องบริหารอย่างเป็นระบบและรวมถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย ส่วน รุจิ ภู่วิระ (2546 :186-187) กล่าวว่าระบบการบริหารหลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบและกระบวนการหลายๆ กระบวนการด้วยกันดังต่อไปนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และเอกสารหลักสูตรต่างๆ ตั้งแต่การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม รูปแบบ โครงสร้าง เนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน

2. การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน เป็นงานที่มีความสำคัญ ควรจะได้มีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรนี้จะมีมีความสำคัญ และเป็นภาระหนักมาก ถ้าหากหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาใหม่นั้นเป็นหลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมโดยสิ้นเชิง แต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงแก้ไขเพียงบางส่วนภารกิจเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรก็จะไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่าใดนัก

3. การจัดครูเข้าสอน ได้แก่ การจัดครูประจำชั้น เป็นการจัดที่ทำมานานคู่กับการจัดกลุ่มนักเรียนแบบมีชั้น โดยปกติการบรรจุครูจะยึดเกณฑ์ให้พอดีกับจำนวนชั้น และในแต่ละชั้นจะกำหนดจำนวนนักเรียนไว้ด้วย การจัดสอนครูแนะแนว เพื่อให้คำแนะนำในการจัดการกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเลือกวิชาที่สนใจ การซ่อมเสริมส่วนที่บกพร่อง นอกจากนั้นช่วยเสนอแนะการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ร่วมมือกับครูประจำชั้นในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน การจัดครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่เดิมนักจะพบในระดับมัธยมศึกษาที่ครูรับผิดชอบ ในแต่ละหมวดวิชา สำหรับหลักสูตรใหม่ที่จำเป็นต้องมีครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ครบทุก 8 กลุ่ม อาจจัดได้ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้มักจะเป็นผู้มีความรู้ และมีประสบการณ์ในกลุ่มวิชานั้นๆ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

เป็นต้น การจัดครูสอนเป็นคณะหมายถึง การจัดครูตั้งแต่ 2 ขึ้นไปทำหน้าที่วางแผนการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกัน สอนร่วมกัน วัดและประเมินผลร่วมกัน รับผิดชอบผลการปฏิบัติและพฤติกรรมนักเรียนร่วมกัน

4. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เป็นสิ่งจำเป็น การเตรียมความพร้อมหลายๆอย่าง เช่น ด้านบุคลากร การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อการสอน ห้องสมุด อาคารสถานที่ การจัดสรรงบประมาณและเงินบำรุงการศึกษา ควรตกลงให้เรียบร้อยในแต่ละภาคการศึกษา สถานที่ฝึกงาน การจัดตารางสอน การปฐมนิเทศนักเรียน รวมทั้งการจัดทำคู่มือครูเกี่ยวกับหลักสูตร

5. การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร ควรมีการประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อจะพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ เพื่อจะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 43) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรด้านการบริหารหลักสูตร ได้แก่

1.การวางแผนงานทั่วไป

- 1.1 มีหลักฐานแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน
- 1.2 มีหลักฐานให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนของโรงเรียน
- 1.3 มีแผนการประชุมชี้แจงบุคลากรให้ทราบแผนงานของโรงเรียน

2. การจัดทำแผนงานด้านวิชาการ

- 2.1 มีการเลือกรายวิชาหลากหลายสนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
- 2.2 มีรายวิชาเลือกสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 2.3 มีการจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรที่หลากหลายและสนองความต้องการของผู้เรียน
- 2.4 มีการกระตุ้นให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือจัดสอนซ่อมเสริม
- 2.5 มีแผนงานหรือโครงการจัดทำสื่ออำนวยความสะดวกด้านวิชาการอย่างเหมาะสม
- 2.6 มีกิจกรรมแสดงว่าครูร่วมกันพิจารณาและแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน
- 2.7 มีหลักฐานแสดงว่ามีระบบควบคุมการจัดทำระเบียบเอกสารและหลักฐานแสดงผลการเรียนได้ถูกต้อง

2.8 มีการกระตุ้นให้ครูใช้กระบวนการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตร

3. การดำเนินงานตามแผน

3.1 มีการรายงานผลการดำเนินการดำเนินงานตาม โครงการและกิจกรรมตามที่กำหนดไว้

3.2 มีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะ

3.3 มีการพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการและส่งเสริมขวัญและกำลังใจ

3.4 มีการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอน

4. การประเมินผลการดำเนินงาน

4.1 มีการสรุปผลการดำเนินงานในตอนสิ้นปีการศึกษา

4.2 มีการเผยแพร่ผลงานให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องและชุมชนทราบ

4.3 มีการใช้ผลการดำเนินงานเพื่อวางแผนของปีต่อไป

4.4 มีการติดตามผลนักเรียนที่จบการศึกษา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการบริหารหลักสูตรคือกระบวนการบริหารการใช้หลักสูตร คือ การเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร การศึกษาวิเคราะห์ คือมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และเอกสารหลักสูตรชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร คือการ การจัดครูเข้าสอนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้ใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร คือการ ประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อจะพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเป็น การประเมินผลการดำเนินงานติดตามผลการปฏิบัติงาน

2.4 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร หมายถึง การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนด การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการนำเทคนิควิธีการ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การเรียนการสอนต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนด (ทิสนา แคมมณี, 2552 : คำนำ) ในทางปฏิบัตินั้นเป็น

กิจกรรมที่ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันทำ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ควบคุม ดูแล กำกับ ให้กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามคู่มือครูและแผนการสอน โดยการตรวจบันทึกการสอน กำหนดการสอน การติดตามผลการเรียนการสอนของนักเรียน การรายงานให้ผู้ปกครองทราบตามกำหนด การจัดทำเอกสารชั้นเรียนและให้มีการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียนที่มีปัญหาการเรียน

ชุมศักดิ์ อินทร์รัช (2545 : 44) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรด้านการเรียนการสอน ได้แก่

1. จัดและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.1 กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนและสอดคล้องกับหลักสูตร

1.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและความสามารถของผู้เรียน

1.3 เลือกใช้ จัดหาและจัดทำสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพแวดล้อม

1.4 มีการประเมินก่อนการเรียน ระหว่างเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน

1.5 มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและความสามารถของผู้เรียน

2. การสอนเน้นกระบวนการ

2.1 ชักถามผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ วิจัย

2.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย

2.3 ให้ผู้เรียนพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2.4 ให้ผู้เรียนวางแผนการทำงานของตนเองหรือของกลุ่ม

2.5 ให้ผู้เรียนประเมินการปฏิบัติงานเป็นระยะและปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

3. การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3.1 ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ

3.2 ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม

3.3 ให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยตนเอง

3.4 ให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง

4. การสอนเน้นกระบวนการกลุ่ม

4.1 ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม

4.2 ให้ผู้เรียนแบ่งงานตามความสามารถของแต่ละคน

4.3 ติดตามดูแลให้ผู้เรียนปฏิบัติงานตามหน้าที่

4.4 ให้ผู้เรียนรับฟังการชี้แนะและวิจารณ์จากผู้อื่นเพื่อปรับปรุงงาน

4.5 กระตุ้นให้ผู้เรียนชื่นชมในผลงานร่วมกัน

5. การสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5.1 มีการตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนเป็นระยะๆ

5.2 มีการปรับปรุงข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

5.3 มีการส่งเสริมความรู้ความสามารถของผู้เรียน

สรุปการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนและสอดคล้องกับหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและความสามารถของผู้เรียน มีการเลือกใช้ จัดหาและจัดทำสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพแวดล้อม มีการสอนเน้นกระบวนการและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการประเมินผลการเรียน

2.4.1 ความหมายของการเรียน

คำว่า **การเรียนรู้ (Learning)** ปัจจุบันเป็นคำที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้เป็นคำหลักสำคัญ เพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่ว่า “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ...” ดังนั้นผู้อ่านจึงพบคำศัพท์หลายคำที่ใช้ คำ “การเรียนรู้” เช่น คำว่า มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อเน้นความสำคัญไปที่ผู้เรียน การเรียนรู้ (Learning) เป็นคำที่ใช้ในศาสตร์ทางจิตวิทยาว่าการเรียนรู้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7) ให้ความหมายไว้ว่าการเรียนรู้ หมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติแนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นการเรียนรู้ตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมีประสบการณ์

จากความหมายของการเรียนรู้ที่ได้ยกมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือกระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งทั้งหมดนี้อันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือจากการได้ฝึกหัดแสดง มิใช่ผลที่ได้รับการตอบสนองจากธรรมชาติ สัญชาติญาณหรือเป็นเพราะความบังเอิญ

2.4.2 ความหมายของการสอน

บุคคลโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า การสอนคือ การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยใช้วิธีการบอกให้ทำ ให้จำ ให้จด และนำไปท่องจำ เพื่อสอบต่อไป แต่ในแวดวงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะเข้าใจว่า การสอนมิได้หมายถึง การบอกให้ทำ ให้จำ ให้จด แต่เพียงอย่างเดียว การสอนมีความหมายลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เรียกได้ว่าเป็นการสอนทั้งสิ้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการสอนไว้หลายทฤษฎีด้วยกัน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 53) ได้ให้นิยามของคำว่า การสอน ไว้ 2 นัย คือ ในความหมายของการสอน (Teaching) เป็นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนและในความหมายของการเรียนการสอน (Instruction) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน และการทดสอบ เป็นต้นและการเรียนการสอนมีความครอบคลุมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นความหมายของการสอนมิได้หมายถึงการสอนในด้านทฤษฎีด้านเดียว แต่เป็นการนำหลักสูตร ไปยังผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้และเจริญงอกงามด้านร่างกายและจิตใจ และพัฒนาพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมของสังคม การสอนเป็นหน้าที่ของครูต้องใช้กระบวนการและเทคนิควิธีพยายามให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์กำหนดไว้

จากความหมายของการสอนดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การสอนหมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมอย่างมีจุดหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์อันจะเป็นผลให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น ทั้งยังส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสามารถปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การสอนมิได้มีความหมายแต่เฉพาะการให้ความรู้แก่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว การสอนมีความหมายกว้างขวาง เช่น การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน การจัดประสบการณ์ และให้ผู้เรียนมี

ส่วนร่วมในกิจกรรม การฝึกหัดขบคิด แก้ปัญหา และการฝึกหัดให้รู้จักการปรับตัวให้ เข้ากับ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการช่วยให้เด็กคิดด้วยการตั้งคำถามแก่เด็ก การแนะนำ และการแนะแนวเพื่อ ช่วยให้เด็กแก้ปัญหา การให้ความช่วยเหลือ แก่เด็กด้านต่างๆ การให้กำลังใจและการให้ความรัก และเป็นกระบวนการต่างๆ ที่กระทำหรือส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลได้เจริญงอกงามขึ้น มาก โดยความหมายทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสามารถปรับตัวเองให้ชีวิตมี ความสุขและอารมณ์ ใจเที่ยง (2546 : 6) กล่าวว่างค์ประกอบของการสอนที่นักการศึกษาได้เสนอ ไว้ เมื่อนำมาพิจารณาแล้วสามารถวิเคราะห์แยกย่อยขององค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกัน เป็นการสอน อันประกอบด้วย

1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร

1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน

1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่ง จะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา

2.3 การจัดกิจกรรมเรียนการสอน

2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การวัดผลประเมินผล

2.4.3 แนวคิดการจัดการเรียนการสอน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี นักคิดคนสำคัญของประเทศไทย ได้เสนอ ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ 8 ประการ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคมไทยทั้งหมด ร่วมกัน เพื่อพัฒนาประเทศให้ไปสู่ความเจริญที่แท้จริงและยั่งยืน และยุทธศาสตร์หนึ่งในแปดที่ เสนอ คือ ยุทธศาสตร์ญาณวิทยา หรือยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้จริง และปัญหา ประเวศ วะสี (2537 : 10-17) ได้เสนอแนวคิดที่ 4 ประเภทใหญ่ๆ เรียกว่าปัญญา 4 หรือ จตุรปัญญา คือ ความรู้ธรรมชาติที่เป็นวัตถุ (วิทยาศาสตร์กายภาพ)ความรู้ทางสังคม (วิทยาศาสตร์ สังคม) ความรู้ทางศาสนา (วิทยาศาสตร์ข้างใน) และความรู้เรื่องการจัดการ ซึ่งปัญญาที่เกิดจาก ความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดดุลยภาพในสังคมเราจำเป็นต้องมีปัญญา

อย่างบูรณาการการศึกษาและการวิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาทุกด้านมิใช่ให้ เรียนรู้เป็นส่วนๆ เพราะความรู้แบบแยกส่วน จะนำไปสู่การกระทำแบบแยกส่วน ทำให้เกิดการเสียดุลยภาพและเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น การศึกษาเรียนรู้ จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง เนื่องจากในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นโลกแห่งการเชื่อมโยงเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ ควรจะไปให้ถึง 3 ระดับ คือ

1) ระดับที่เกิดความรู้ ซึ่งหมายถึง การรู้ความจริง การที่บุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จ ได้บุคคลนั้นต้องรู้และใช้ความจริง ความรู้ต้องเป็นความจริง เพราะการใช้ความจริงทำให้ทำได้ถูกต้อง การให้ผู้เรียนสัมผัสความจริงเท่ากับเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับเบื้องต้น

2) ระดับที่เกิดปัญญา เป็นระดับที่ผู้เรียนสามารถบูรณาการหรือเชื่อมโยงความรู้ใน 4 ด้านดังกล่าวข้างต้น และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

3) ระดับที่เกิดจิตสำนึก คือเกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และเข้าใจตัวเองว่าสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอย่างไรประเวศ วะสี กล่าวต่อไปว่า จริยธรรมจะเกิดแก่บุคคลต่อเมื่อ บุคคลนั้นได้บรรลุการเรียนรู้ทั้ง 3 ระดับดังกล่าว จึงควรมีการปฏิรูปการเรียนรู้ให้มาเน้นการสัมผัสความจริง การคิดและการจัดการให้มากขึ้นทุกระดับ

ดร.รุ่ง แก้วแดง นักบริหารและนักการศึกษา ผู้ดำรงตำแหน่งทางราชการที่สำคัญๆ หลายตำแหน่งในกระทรวงศึกษาธิการ ท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ไว้จำนวนมาก ส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนการสอนดังนี้ รุ่ง แก้วแดง (2540 : 140-147) ได้เสนอหลักการในการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูยุคใหม่ไว้ว่า ครูควรให้การเรียนเป็นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งครูจะต้องทำตัวเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ท่านยังได้เสนอกระบวนการสอน 10 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. การวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน
3. การร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์
4. การรวมวางแผนการเรียน
5. การแนะนำช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้
6. การสรรหาสื่อและอุปกรณ์
7. การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง
8. การเสริมพลังและสร้างกำลังใจ

9. การร่วมการประเมินผล

10. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2554 :1-3) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่สำคัญของโรงเรียนที่ต้องจัดการศึกษามีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมาตรฐานด้านปัจจัยกำหนดให้ครูมีความสามารถในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางนอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้วยังมีกระแสในการผลักดันหลายด้านหลายประการด้วยกันกล่าวคือ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวง ศึกษาธิการ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองและถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ แนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เน้นให้ผู้เรียนได้เห็นประโยชน์ของสังคม เรียนรู้ร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน ฝึกฝนให้รู้จักการใช้เทคนิคและวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีอิสระและมีความรับผิดชอบโดยมีครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น ชั่วเข้า ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ยึดหลักให้ผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มุ่งส่งเสริมที่จะพัฒนาคนหรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพด้วยการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ดวงกมล สินเพ็ง, 2551 : 14) แนวคิดที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นั่นคือครูผู้สอนต้องรู้จักการจัดประสบการณ์โดยมีกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองรู้จักคิดค้น สร้าง และลงมือปฏิบัติจริงเพื่อได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง สรุปความคิด ความรู้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มีความสุข และนำความรู้ไปใช้ได้เกิดประโยชน์สูงสุด (เลิศชาย ปานมุง, ม.ป.ป. : ระบบออนไลน์)

2.4.5 สื่อการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเปรียบเสมือนกระบวนการหนึ่งประกอบไปด้วยกลไกต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี ส่วนหนึ่งก็คือ สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและยังเป็นตัวกลาง เป็นสื่อในการทำความเข้าใจทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อีกทั้งเป็นเครื่องช่วยแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาข้อจำกัดต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนได้อีก

ความหมายสื่อการเรียนการสอน

จริยา เหนียนเฉลย (2546 :14) สื่อการสอน หมายถึง การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน โดยตรง ซึ่งหมายถึง การนำวัสดุ เครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกัน ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

จินตนา ไบกาชุย (ม.ป.ป. : 1) สื่อการสอน (Instructional Materials) หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และความรู้สึกริเริ่มคิดต่างๆอันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง สิ่งวัสดุ อุปกรณ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ครูในการนำมาใช้ในการจัดเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจและความซาบซึ้งอันส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

จำเนียร ศิลปะวานิช (2538 : 254-255) ได้อธิบายถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนอาจพิจารณาได้ 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านวิชาการ

1.1 ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและเรียนได้ดีกว่าได้มากกว่าที่ไม่ใช้สื่อการสอน

1.2 ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของสื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ ได้กว้างขวางและเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งอื่นๆ ได้ดียิ่งขึ้นและยังช่วยส่งเสริม ด้านความคิดและการแก้ปัญหาอีกด้วย

1.3 ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างถูกต้อง ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มากและจำได้นาน

1.4 สื่อการสอนบางชนิด เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง จะช่วยเร่งทักษะในการเรียนรู้

2. คุณค่าทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

2.1 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการเรียนในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ การแก้ปัญหาและความซาบซึ้งในคุณค่า

2.2 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดเป็นอย่างดีด้วยกันทั้งมีเจตคติของผู้เรียนด้วย

2.3 สื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและช่วยผู้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษา

3.1 สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าได้เร็วและมากขึ้น ส่วนนักเรียนที่ฉลาดก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก

3.2 การสอนโดยอธิบายเพียงอย่างเดียว เป็นการสิ้นเปลืองเวลาและเด็กจะลืมได้ง่าย ถ้าใช้สื่อการสอนจะช่วยขจัดความสิ้นเปลืองและยังช่วยให้ครูที่สอนคืออยู่แล้วสอน ได้ดียิ่งขึ้น

3.3 สื่อการสอนช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่ เวลา และระยะทาง เช่น สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้ สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลเกินไปมาศึกษาได้ สามารถทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วหรือช้าเกินไปให้ช้าลงจนสามารถศึกษาได้ และสามารถนำสิ่งที่เล็กหรือใหญ่เกินไปมาศึกษาได้จากคุณค่าหรือประโยชน์จากการใช้สื่อข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สื่อนั้นเปรียบเสมือนตัวละครที่ได้สะท้อนจากตัวบทมาเป็นการแสดงซึ่งทำให้ผู้ชมได้ชมได้สัมผัสได้ความเพลิดเพลิน สุดท้ายผู้ชมได้บทสรุปจากการแสดงได้ข้อคิดหลาย ๆ อย่างโดยที่ไม่มีความเบื่อหน่ายแต่อย่างใด เช่นกันกับการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนทำให้ ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินได้รับประสบการณ์โดยตรง สามารถแก้ปัญหาทั้งทางด้านวิชาการ ด้านจิตวิทยา และด้านเศรษฐกิจการศึกษาได้มาก

จำเนียร ศิลปะวานิช (2538 : 255-257) ได้แบ่งประเภทสื่อออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. เครื่องมืออุปกรณ์ (Hardware)

เครื่องมือหรืออุปกรณ์เป็นสื่อที่มีขนาดใหญ่ อาจประกอบด้วยกลไกทางไฟฟ้าทางอิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องกลต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายทั้งหมด มี เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายฟิล์ม สตรีป เครื่องฉายวัตถุทึบแสง เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่น เครื่องบันทึกเสียงตลอดจนเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะเป็นตัวกลางซึ่งจะช่วยให้ในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนจำนวนมาก ๆ ในเวลาเดียวกัน ได้อย่างรวดเร็ว

2. วัสดุ (Software)

วัสดุเป็นสื่อขนาดเล็ก เคลื่อนย้ายได้ง่าย สื่อประเภทจะลักษณะสำคัญคือ เป็นวัสดุที่บรรจุข้อความเรื่องราว ความรู้ต่าง ๆ ใช้ในการถ่ายทอดไปยังผู้รับหรือนักเรียน บางประเภทจำเป็นต้องอาศัยสื่อขนาดใหญ่มาช่วยในการถ่ายทอดไปสู่ผู้รับ แต่ก็มีวัสดุบางชนิดที่สามารถใช้ส่งหรือถ่ายทอดความรู้ข่าวสารไปยังผู้รับได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือพาไป เช่น รูปภาพ หนังสือ แผนที่ แผนที่ แผนที่ โลก เป็นต้น

3. เทคนิคหรือวิธี (Techniques or Methods)

หมายถึงกระบวนการและกิจกรรมทั้งหลายที่ครูใช้ในการสอนเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายที่ได้ตั้งไว้ วิธีการเหล่านี้ในบางครั้งอาจจะต้องอาศัยเครื่องมือและวัสดุเข้าช่วย บางครั้งอาจใช้เทคนิคโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรือวัสดุเข้าช่วย เช่น การอภิปราย การพูดรายงาน การศึกษา นอกสถานที่ การบันทึกเสียง การฝึกงาน เป็นต้น

การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้และคำนึงถึงนั้นคือการเลือกใช้สื่อเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพซึ่ง จริยา เหนียนเฉลย (2546 : 18-19) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อการสอน ดังนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและ วัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้ให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่ในเนื้อหา
3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้ให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน

4. ประสบการณ์ที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่ม พูนประสบการณ์แก่นักเรียนหรือไม่
5. ความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจรวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนของนักเรียนหรือไม่
6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่
7. สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่
8. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่
9. สื่อนั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้หรือไม่
10. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อ นั้นแค่ไหน อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่าง สิ่งอำนวยความสะดวก

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ให้มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

2.4.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและการประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งที่ใช้ในการบริหารการศึกษา ที่สำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูนั้น ครูต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหา มีการกำหนดประจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ หลังจากนั้นต้องมีการวัดและประเมินผลการสอนว่าดำเนินไปตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการวัดและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการปฏิบัติและให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนให้มากที่สุด

ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 :139) การวัด (Measurement) คือ การให้ตัวเลขกับลักษณะที่กำหนด

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขหรือสัญลักษณ์สำหรับใช้กำหนดให้กับบุคคลหรือสิ่งของที่แปรมาจากคุณภาพของคุณลักษณะเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนด้วยปริมาณ ส่วนความหมายการประเมินผลได้มีผู้ให้นิยามดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2530 : 6) ได้กล่าวว่า การประเมินผล คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดตามเกณฑ์ภายในและภายนอก

บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2535 : 17) กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้นดี - เลว ปานใด การวัดและการประเมิน (Assessment) คือ กระบวนการจัดเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสิน (Determine) ระดับของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลความสำเร็จที่พึงปรารถนาหรือผลความสำเร็จตามมาตรฐานคุณภาพผลการเรียนรู้

ความหมายและความสำคัญของการวัดและประเมินตามสภาพจริง

สมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ (2554 : 33) กล่าวว่า การวัดและประเมินตามสภาพจริง คือ กระบวนการวัดผลการเรียนรู้ตามแนวทาง 3 ประการ คือ

1. วัดครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้จริง วัดความสามารถทางความรู้ ความคิดได้จริง (Cognitive Ability) วัดความสามารถในการปฏิบัติได้จริง (Performance/Practice Ability) วัดคุณลักษณะทางจิตใจได้จริง (Affective Characteristics)
2. วัดได้ตรงความเป็นจริง คือ สิ่งที่วัดได้นั้นเป็นข้อมูล เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งความสามารถทางความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติและคุณลักษณะทางจิตใจ มีความคลาดเคลื่อนผิดพลาดน้อยที่สุด ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยความสามารถได้คะแนนสูง ตัดความผิดพลาดที่ผู้มีความสามารถสูงกลับได้คะแนนน้อย
3. เลือกระบบ เครื่องมือและเทคนิคการวัดผลที่เป็น การวัดพฤติกรรมที่แท้จริง ที่แสดงออกซึ่งความสามารถของผู้เรียน (Ability to Do) ซึ่งอาจได้จากการสังเกต พฤติกรรมผู้เรียน สังเกตจากการปฏิบัติภาระงาน (Tasks) ที่จัดให้ปฏิบัติในสถานการณ์ที่ผู้สอนจะกำหนด สังเกตจากร่องรอยหลักฐานผลการปฏิบัติภาระงานของผู้เรียน เป็นต้น ได้มีผู้ให้ความหมายการประเมินตามสภาพจริงไว้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 20) ได้กล่าวว่า การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบ

หมายให้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real Life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไป

สรุป การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการวัดโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริงเป็นกระบวนการตัดสินใจความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำหรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพ จะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อลงข้อสรุปถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะต่างๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด น่าพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จใด

2.5 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
(สังัด อุทรานันท์, 2532 : 267-270)

1. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรหน่วยงาน ส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เป็นการเพิ่มเติมและติดตามผลการใช้หลักสูตรสำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ดำเนินการให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรเพื่อให้ครูดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง

2. ลักษณะการนิเทศที่ดี ศึกษาได้จากครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น คือ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน งานที่ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพดีขึ้น ก็เป็นผลงานที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ปัญหาอุปสรรคต่างๆ จากการทำงานเกิดขึ้นน้อยที่สุดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นไปด้วยความราบรื่น มีปัญหาและความขัดแย้งน้อยที่สุด ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมปฏิบัติงานอย่างมีความสุขทำงานด้วยความสบายใจ

3. ผู้ที่เกี่ยวข้องในการนิเทศการศึกษา มี 3 ฝ่าย

1) ผู้ให้การนิเทศ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่จัดให้มีการนิเทศขึ้น เช่นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่าย วิชาการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าแผนกวิชา ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดนิเทศการศึกษาโดยเฉพาะ

2) ผู้รับการนิเทศ คือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการจัดการนิเทศ ผลที่ได้รับจะเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติสูงขึ้น ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติดีขึ้น

3) ผู้สนับสนุนการนิเทศ คือ ผู้ที่ไม่ได้ทำการนิเทศโดยตรงแต่เป็นผู้สนับสนุนการนิเทศ เพื่อให้ผลการนิเทศเป็นไปอย่างได้ผล กระบวนการนิเทศการศึกษา มี 5 ขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน การให้ความรู้ การลงมือปฏิบัติ การให้กำลังใจ การประเมินผล

4) จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของการนิเทศการศึกษา มีหลายประการด้วยกัน ได้แก่

1. เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาและความต้องการจำเป็นของเด็กและเยาวชน สามารถจัดสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนได้ รวมทั้งการแก้ไขปัญหา

2. เพื่อช่วยให้ครู ผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่าย ได้มองเห็นและเข้าใจจุดหมายของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

3. ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ และร่วมทำงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี

4. เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจนการทำแผนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล

5. เพื่อประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาในอันที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆที่โรงเรียนและสำนักงาน ไม่อาจดำเนินการได้ตามลำพัง

6. เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่มีให้เหมาะสมด้วย

7. เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู

8. เพื่อช่วยในด้านประชาสัมพันธ์และสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) จัดทำคู่มือดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ สำหรับครูและศึกษานิเทศก์ กล่าวถึงเรื่องความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาว่า

1. ความหมายการนิเทศการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและ ผู้รับการนิเทศ ตามแนวทางของประชาธิปไตยที่ เน้นการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และผู้รับการนิเทศยอมรับเพื่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา

อัญชลี ธรรมะวิสุทธิกุล (2552 : 1) กล่าวว่าคำว่า การนิเทศ (Supervision) แปลว่าการ ให้ความช่วยเหลือแนะนำ หรือปรับปรุง ดังนั้น การนิเทศการศึกษาก็น่าจะหมายถึงการให้ความช่วยเหลือแนะนำหรือปรับปรุงเกี่ยวกับการศึกษาโดยเฉพาะในโรงเรียน

ชาอุทัย อาจิณสมภาร (2547 : 10) ได้ให้คำจำกัดความว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำ และการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็น ก้นเองแก่ครูและนักเรียน เพื่อการปรับปรุงตัวของเขาเองและสภาพการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์

สันต์ ธรรมบำรุง (2526 : 20) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การช่วยเหลือ การแนะนำการชี้แจง การบริการ การปรับปรุงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ใน การที่จะส่งเสริมให้ครูปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึงกระบวนการ พัฒนาคู เพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้อีก เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุ จุดมุ่งหมายที่วางไว้

การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกระบวนการในการแนะนำช่วยเหลือครู ให้สามารถจัด กิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศนั้นอยู่บนหลักการของประชาธิปไตย ได้แก่การเคารพซึ่งกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

การนิเทศการศึกษาจัดขึ้นเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกให้ดีขึ้น ในการ ปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้จะสำเร็จได้ผลดีเพียง ไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและความ สามารถของศึกษานิเทศก์ผู้ทำงานร่วมกับครู ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่างๆ ที่ศึกษานิเทศก์ นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษาโดยให้ครูมีโอกาสดำเนินงานที่จะต้องทำด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความ กงงามขึ้น เมื่อได้เรียนรู้และมีความเจริญงอกงามแล้ว ย่อมจะได้อำนาจปรับปรุงงานด้านการเรียน การสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การนิเทศการศึกษามีใช้นั้นการปรับปรุงตัวครู โดยเห็น ว่า ครูยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ในการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ผู้เรียน หากแต่ให้ความสำคัญไป

ถึงนโยบายการศึกษา จุดประสงค์ของการให้การศึกษา การพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรที่ใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนและวิธีสอนของครู สิ่งแวดล้อมของครูและนักเรียนในขณะที่เรียน ตลอดจนปัญหาต่างๆในส่วนตัวครูและนักเรียนซึ่งสิ่งเหล่านี้อยู่ในขอบเขตการนิเทศการศึกษาทั้งสิ้น

2. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

สังัด อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาว่ามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาคน
- 2) เพื่อพัฒนางาน
- 3) เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์
- 4) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคน หมายถึง การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากร ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนางาน หมายถึง การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเหตุนี้การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะ “พัฒนางาน” คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีขึ้น

การนิเทศการศึกษาเพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ หมายถึง การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างการประสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงานภายใต้การถูกบังคับและคอยตรวจตราหรือคอยจับผิด

การนิเทศการศึกษาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ หมายถึง การจัดกิจกรรมการนิเทศที่มุ่งให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ การนิเทศ เนื่องจากขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน หากนิเทศไม่ได้สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้ว การนิเทศการศึกษาก็ประสบผลสำเร็จได้ยาก

3. ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

อัญชลี ธรรมะวิฑูล (2552 : 3) กล่าวว่า ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษามีดังนี้

1) สภาพสังคมเปลี่ยนไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2) ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3) การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้อำนวยการ โดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4) การศึกษาของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

5) การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน

6) การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็จะต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

7) การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม

8) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

และอัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552 : ระบบออนไลน์) ได้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาไว้ว่าปัจจุบัน งานในด้านการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าไปมาก มีการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แนวความคิดและแนวการเรียนการสอนใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการศึกษา แต่ยังคงพบว่า ผู้บริหารครู และผู้เกี่ยวข้องบางคน ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถจะแก้ไขได้โดยอาศัยผู้นำนิเทศ หรือศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่นิเทศการศึกษาให้ครูมีความเจริญงอกงามทางวิชาการ สามารถพึ่งตนเองได้และนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นเรื่องการนิเทศการศึกษาจึงเป็น

เรื่องสำคัญที่ศึกษานิเทศก์ควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการกระบวนการและวิธีการของการนิเทศการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล จะเรียกสั้นๆ ว่า ระบบการติดตามและประเมินผล นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการทราบ ว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการมากน้อยเพียงใด ดำเนินการประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพหรือไม่ ผลจากการติดตามและประเมินผล จะให้ข้อมูลที่แสดง ให้เห็นถึงความสำเร็จ จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ช่วยให้การบริหารแผนงานและโครงการ มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

อัญชลี ธรรมะวิสิฎฐ์ (2552 : ระบบออนไลน์) ได้กล่าวถึงความหมายของการติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผล มีคำซึ่งมีความหมายเฉพาะตัวที่แยกจากกันได้ชัดเจน แต่ในการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมแล้วมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างใกล้ชิด จนทำให้เกิดความสับสนอยู่เสมอ คือคำว่าติดตาม (Monitoring) และคำว่าประเมินผล (Evaluation) ทั้งสองคำดังกล่าวมีวิธีทำงานที่แตกต่างกัน คือ การติดตาม เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะต่างจากการประเมินผล ดังนี้

1. การติดตาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งมีการกำหนดไว้แล้ว เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ แก้ไข ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนหรือกำหนด วิธีการดำเนินงานให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ดังนั้นจุดเน้นที่สำคัญของการติดตาม คือการปฏิบัติการต่างๆ เพื่อการตรวจสอบ ควบคุม กำกับ การปฏิบัติงานของโครงการ
2. การประเมินผลเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำผลมาใช้ในการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ
3. การติดตามจะเกิดขึ้นในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ส่วนการประเมินจะเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของโครงการ นับตั้งแต่ก่อนตัดสินใจจัดทำโครงการในขณะดำเนินงานในช่วงระยะต่าง ๆ และเมื่อโครงการดำเนินงานเสร็จแล้ว หรือประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ
4. การประเมินผลบางมิตินำมาใช้ในการประเมินความสำเร็จของโครงการว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง

การจัดระบบติดตาม

เพื่อให้ระบบการติดตามดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. กำหนดสายงานและภารกิจการติดตามควบคุมกำกับว่า สายงานทั้งระบบเป็นอย่างไรแต่ละระดับ เช่น ระดับนโยบาย ระดับอำนาจการ ระดับการประสานงานและระดับปฏิบัติการในแต่ละส่วน จะต้องรับผิดชอบงานด้านการติดตาม ควบคุม กำกับอย่างไร ข้อมูลและรายงานใดจะต้องมาจากระดับไหน ถึงหน่วยระดับใดโดยเฉพาะ

2. กำหนดตำแหน่งหรือตัวบุคลากรผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการรับรายงาน จัดทำรายงาน และออกข้อกำหนดในการแก้ไขปรับปรุง

3. กำหนดแบบฟอร์มการจัดทำรายงานเฉพาะจากหน่วยที่จะต้องจัดทำรายงาน และแบบฟอร์มเฉพาะสำหรับการแจ้งข้อกำหนดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุง สำหรับหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบงานนั้น ๆ โดยตรง ซึ่งข้อกำหนดเรื่องข้อมูลรายละเอียดต่างๆ สารสนเทศ และเวลาในการดำเนินงานจะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะงานและโครงการแต่ละงานและ โครงการ (อัญชลี ธรรมะวิชิกุล, 2552)

2.6 ปรัชญาการศึกษาในอิสลาม แนวความคิดหลักทางการศึกษา และหลักสูตรการศึกษาอิสลาม

ชัยบานี (Shaybani, 1991: 30 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รัชญาเขต , 2551 : 151) ได้ให้ความหมายปรัชญาการศึกษาว่าหมายถึง การนำทัศนะแนวคิดหรือวิธีการทางปรัชญามาใช้กับการศึกษา ความเชื่อหรือความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งแสดงออกมาในรูปของอุดมการณ์ ทฤษฎีต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาโดยปกติแล้วปรัชญาการศึกษาจะคำตอบคำถาม 2 ประการคือ

1. การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะอย่างไร
2. อะไรคือความรู้ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อมนุษย์

ส่วนปรัชญาการศึกษาอิสลามนั้น ต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการบังเกิดมนุษย์ขึ้นมาในอัลกุรอาน आयัดที่ 30 สุเราะห์อัลบะเกาะเราะฮ์ อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ความว่า : และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่า แท้จริงข้าจะให้มนุษย์แทนคนหนึ่งบนแผ่นดิน อาดัม คือมนุษย์คนแรกที่อัลลอฮ์สร้างมา โดยอัลลอฮ์ได้ตรัสให้มะลาอิกะฮ์ทราบ ว่า พระองค์ได้สร้างเคาะลีฟะฮ์ บนพื้นดิน เคาะลีฟะห์ คือผู้ที่จัดการแทนพระองค์ (อัลบะกอเราะฮ์ : 30)

พระองค์ (อัลลอฮ์) คือ ผู้ครอบครองและเรา (มนุษย์) เป็นผู้ถือครอง เราจะจัดการอย่างไรก็ได้บนโลกนี้ ในลักษณะเป็นตัวแทนพระองค์ ดังนั้นการจัดการของเรา (มนุษย์) นั้น ต้องอยู่กรอบและขอบเขตที่พระองค์กำหนด

อัลลอฮ์ได้ตรัสในอีกอายัตหนึ่งว่า ความว่า : และข้ามิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใดเว้นแต่เพื่อเคารพภักดีต่อข้า (อิซซารียาด : 56)

มนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์เท่านั้นฉะนั้นการศึกษาในอิสลามควรจะเน้นในเรื่องการสร้างคนให้เป็นคนดี ภักดีต่ออัลลอฮ์ ยึดหลักอัลกุรอานเป็นธรรมนูญชีวิต และหะดีษเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในเวลาเดียวกันก็ต้องฝึกฝนและเตรียมพร้อมมนุษย์สำหรับการทำมาหากินอย่างมีความสุข

ความว่า : เจ้าจงแสวงหาในสิ่งที่อัลลอฮ์ให้แก่เจ้าในภพอภิเราะฮ์ และเจ้าก็อย่าลืมวาสนาของเจ้าจากพื้นแผ่นดิน (อัลกอซอศุ : 77)

แนวความคิดหลักทางการศึกษา

การศึกษาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน เพราะหลักธรรมทางศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้บุคคลทั้งชายและหญิงให้ทำการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ดังที่ท่านศาสดาผู้ประเสริฐแห่งอิสลาม นบีมุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า “การแสวงหาวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิง” (หะดีษบันทึกโดยอิบน์มาญะฮ์ , 198 : 48 หะดีษหมายเลข 86) แสดงให้เห็นว่าการศึกษานั้น เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมุสลิม ทุกคน ตลอดชีวิตของเราต้องอยู่กับการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกสั่งให้เป็นคนดี มีสติปัญญาควบคุมคุณธรรมและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข

การศึกษาในอิสลาม คำว่าการศึกษาคืออะไร ศาสตราจารย์ ฮาซัน ลังจูลง (Lunggulung, Hasan) (2003 : 2) นักการศึกษาชาวอินโดนีเซียได้กล่าวว่าการศึกษาในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Education มาจากรากศัพท์ลาตินว่า Educere หมายถึงการนำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในที่นี้หมายถึงการความรู้เข้าไปในหัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยที่ภาษาอาหรับใช้คำว่า ตะอูลิมี จากความหมายนี้การศึกษาจะมีสามอย่างที่เกี่ยวเนื่องกันคือ ความรู้ กระบวนการนำเข้าไปและหัวสมอง

เป็นที่รับทราบกันดี ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความรู้เป็นอย่างมาก สอนให้รักความรู้ แสวงหาความรู้ ยกย่องต่อผู้รู้ถือว่าความรู้คือเกียรติยศของมนุษย์ และเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยในการกระตุ้นให้เกิดนักคิดที่สำคัญทำการคิด ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ค้นพบสิ่งใหม่ๆ จน

เกิดเป็นแนวความคิดหลักทางการศึกษาของนักการศึกษาอิสลามและมีนักคิดและแนวคิดที่สำคัญมีดังนี้

1. แนวคิดทางการศึกษาของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ

ขอเริ่มต้นด้วยแนวคิดทางการศึกษาของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในบรรดานักวิชาการมุสลิมว่า ท่านศาสดามุหัมมัด ﷺ เป็นทั้งครูและนักปรัชญาการศึกษาคนแรก ของประวัติศาสตร์อิสลาม ถึงแม้ท่านจะไม่รู้หนังสือ ไม่ได้สำเร็จจากสถาบันการศึกษาใด แต่ท่านสามารถที่จะสอนวิชาจิตวิทยา ปรัชญาและกฎต่างๆทางการศึกษาแก่บรรดาสอบหาบะฮะฮ์ของท่านได้อย่างสมบูรณ์ไม่มีที่ติ แนวคิดทางการศึกษาของท่านวางอยู่บนพื้นฐานของอัลกุรอานและแบบฉบับของท่าน แนวคิดทางการศึกษาของท่านคือ อัลกุรอานและอัลหะดีษที่ได้กล่าวถึงสาขาวิชาต่างๆไม่ว่าจะเป็นวิชาทางธรรมหรือทางโลก (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2550 : 22)

อัลกุรอานได้เน้นถึงความรู้เริ่มต้นความรู้ ด้วยการอ่าน การอ่านยังถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องปฏิบัติและอัลหะดีษของท่านศาสดา ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก มีหะดีษต่างๆจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น

ความว่า “ การแสวงหาความรู้เป็นวาญิบเหนือมุสลิมทุกคน ” รายงานโดยอิบนูมาญะฮ์และบัยฮะกี ความว่า “ เมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิตลง อะมัลของเขาจะถูกตัดขาดจากเขาออกจากเพียงสามสิ่ง คือ เศาะดาเกาะฮ์ ยะริยะฮ์ หรือความรู้ที่ได้รับประโยชน์จากมัน หรือลูกที่ศอลิหฺ ที่ขอคุดอูให้กับเขา ” รายงานโดยมุสลิม

ความว่า “ คำที่เต็มไปด้วยวิทย์ปัญญานั้นเป็นสมบัติที่หายไปจากผู้รู้ ดังนั้นที่ได้ก็ตามที่เขาพบมัน เขาก็มีสิทธิเหนือมัน ” รายงานโดยติรมิซียะฮ์และอิบนูมาญะฮ์

ความว่า “ ผู้ที่ออกไปแสวงหาความรู้ ดังนั้นก็จะอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์จนกว่าเขาจะกลับ ” รายงานโดยติรมิซียะฮ์และคาริมียะฮ์

จะเห็นว่าท่านศาสดา ﷺ ให้มุสลิมทุกคนออกไปแสวงหาความรู้ เน้นถึงประโยชน์และคุณค่าของความรู้ การสั่งสอนเผยแผ่ความรู้ต่อผู้อื่น

2. แนวคิดทางการศึกษาของคุละฟาอ์ร่อฮ์ดีน

แนวคิดทางการศึกษาของคุละฟาอ์ร่อฮ์ดีนมีส่วนคล้ายกับการศึกษาของท่านศาสดา เป็นผู้ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านศาสดาอย่างเคร่งครัด และเป็นผู้ใกล้ชิดท่านศาสดา และ

การกระทำของคุละฟาอ์รอชิดีนเป็นที่ยอมรับ การศึกษามีความผูกพัน หนักกับอัลกุรอาน และอัลหะดีษ อีกทั้ง คุละฟาอ์รอชิดีนได้พบเห็นตัวอย่างที่สมบูรณ์แบบของท่านศาสดา ในทุกๆด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม

แนวคิดทางการศึกษาของคุละฟาอ์รอชิดีนที่สำคัญเช่นท่านอุมร์ ได้แนะนำบรรดานักปราชญ์มุสลิมให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองและผู้เรียนมีดังนี้

1. ให้แสวงหาความรู้
2. ผู้แสวงหาความรู้ต้องมีใจที่สงบและมีมารยาทที่ดีงาม
3. ผู้แสวงหาความรู้ต้องถ่อมตนและเคารพครูบาอาจารย์
4. ผู้สอนต้องถ่อมตนต่อนักเรียนของเขา
5. อย่าเป็นปราชญ์ที่ยิ่งยโส

3. แนวคิดทางการศึกษาของอัลกอบีลี

อัลกอบีลีได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก ท่านได้กำหนดวัตถุประสงค์ ประสงค์ของการศึกษาว่าต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อศาสนาและอัลลาค เพื่อศาสนาหมายถึงการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนยึดมั่นในหลักศาสนา ส่วนวัตถุประสงค์เพื่ออัลลาคนั้นหมายถึงการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีงามตามทัศนะของอิสลาม ท่านได้ดำเนินสหศึกษาที่ผู้เรียนทั้งชายและหญิงเรียนร่วมกัน เพราะการเรียนร่วมกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงนั้นจะทำให้ผู้เรียนมีนิสัยที่ไม่ดี สำหรับเด็กสตรีท่านมีทัศนะว่า พวกเขาควรศึกษาวิชาอัลกุรอานและวิชาศาสนาแต่ไม่ควรเรียนวิชาวินิพนธ์ เพราะการเรียนวิชาดังกล่าวจะมีผลเสียมากกว่าผลดี นอกจากนั้นอัลกอบีลียังมีทัศนะอีกว่าผู้สอนจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีความรู้และมีทักษะในการที่จะทำให้อัลลาคเกิดการเรียนรู้

4. แนวคิดทางการศึกษาของอิบนุ ลีนา

อิบนุ ลีนาได้ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนเด็กๆ ในขณะที่พวกเขาอายุยังน้อยและการฝึกฝนดังกล่าวเป็นหน้าที่ของผู้ที่เป็นบิดามารดา เขาทั้งสองจำเป็นต้องตั้งชื่อและให้การดูแลที่ดีแก่ลูกๆของพวกเขา สำหรับการฝึกฝนเด็กๆ ท่านได้แบ่งออกเป็นสองส่วนคือ

1. การปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็กๆก่อนที่เขาจะถูกครอบงำจากการกระทำที่ชั่วร้าย
2. ฝึกฝนให้เด็กๆมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด

ท่านเชื่อว่า การฝึกฝนทางสติปัญญา ควรเริ่มด้วยการศึกษาอัลกุรอาน ศึกษาภาษาอาหรับ หลักการทางศาสนาและกวีนิพนธ์อาหรับ ท่านแนะนำให้เด็กท่องจำอายะฮ์ต่างๆหรือแม้กระทั่งท่องจำกวีนิพนธ์อาหรับก็สามารถกลับสติปัญญาของเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะการท่องจำสิ่งเหล่านี้ทำให้การจำของมนุษย์ได้รับการพัฒนา

5. แนวคิดทางการศึกษาของมาวัรดี

มาวัรดีให้ทัศนะทางการศึกษาว่า คือการเตรียมปัจเจกบุคคลสำหรับโลกนี้และโลกหน้า ท่านเชื่อว่าการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายการศึกษานั้น มนุษย์ต้องได้รับการฝึกฝนทางสติปัญญา เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญา อัลลอฮ์จึงทรงบัญชาให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ดีและหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ชั่วร้าย สติปัญญาไม่เพียงแต่จะยกระดับความเป็นมนุษย์ แต่ด้วยสติปัญญานี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกทั้งหลาย

6. แนวคิดทางการศึกษาของอัลเมาะซาลี

อัลเมาะซาลีได้แบ่งศาสตร์ต่างๆเป็น 4 ระบบ คือ (Bakar, 1992 : 203)

1. ศาสตร์ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ
2. ศาสตร์ที่ได้จากการประทานและแสวงหา
3. ศาสตร์ทางศาสนาและสติปัญญา
4. ศาสตร์ทางฟิสิกส์และกีฬาอะฮ์

อัลเมาะซาลีได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาว่า การศึกษาต้องเน้นถึงการสร้างบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ อันจะทำให้มนุษย์สามารถแยกแยะระหว่างความดีและความชั่ว อัลเมาะซาลีมีทัศนะว่าครูที่ดีต้องรู้จริงในเนื้อหาที่จะสอนและการสอนทุกครั้งต้องการเตรียมแผนการสอนล่วงหน้า มิฉะนั้นแล้วการเรียนการสอนก็จะไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นท่านยังเชื่อว่าผู้สอนที่ไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า เขาผู้นั้นได้ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการผิดแก่มุสลิมและควรสอนจากสิ่งที่ยากไปสู่สิ่งที่ยากและเสนอให้ผู้สอนใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน

7. แนวคิดทางการศึกษาของอัล สัร-นุญี

อัล - สัรนุญีได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องแสวงหาความรู้ ซึ่งตรงกับวาระของท่านศาสดามุหัมมัด ﷺ รายงานโดยอิบนุมาญะฮ์ว่า “ การศึกษาหาความรู้เป็นพรุฎูเห็นือมวลมุสลิม” (หะดีษบันทึกโดย อิบนุ มาญะฮ์, 1984 : 48 หะดีษหมายเลข 86) นอกจากนี้ท่าน ยังเชื่ออีกว่า ความรู้สามารถที่จะทำให้หัวใจของคนเราสว่าง (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551 : 101) ส่วนเป้าหมายของการศึกษาในทัศนะของอัลสัรนุญีคือการได้มาซึ่งความโปรดปรานและความพอพระทัยของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ (อิลยาส, 2011 : 15)

8. แนวคิดทางการศึกษาของอิบนุ คอลดูน

อิบนุคอลดูน ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก เพราะท่านถือว่าการศึกษามีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ท่านเชื่ออีกว่ามนุษย์ต่างกับสัตว์ตรงที่ทศนะคติด่อสังคมซึ่งจะบรรลุได้โดยการใช้สติปัญญา สิ่งเหล่านี้ไม่มีในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ท่านถือว่าสถาบันการศึกษาคือ สถาบันทางสังคมและการศึกษาจะพัฒนาไปตามความประสงค์ของสังคมอย่างช้าๆ (Narongraksakhet, 1993 : 8)

จะเห็นว่าแนวความคิดหลักทางการศึกษาในอิสลาม นั้นนักการศึกษาได้เน้นให้มุสลิมทุกคนต้องมีการเรียนรู้ตั้งแต่เล็กๆ ทุกคนต้องได้รับการเรียนรู้ทั้งศาสนาและวิชาทางโลก ให้มีการฝึกฝนเด็กให้ใช้สติปัญญา การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายการศึกษานั้น มนุษย์ต้องได้รับการฝึกฝนทางสติปัญญา โดยเฉพาะการท่องจำอัลกุรอาน การฝึกฝนทางสติปัญญาควรเริ่มด้วยการศึกษาและการท่องจำอัลกุรอาน ยึดหลักอัลกุรอานเป็นธรรมนูญชีวิต และหะดีษนบีเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการศึกษาต้องเน้นถึงการสร้างบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ อันจะทำให้มนุษย์สามารถแยกแยะระหว่างความดีและความชั่ว ความรู้สามารถที่จะทำให้หัวใจของคนเราสว่าง ในเวลาเดียวกันก็ต้องฝึกฝนและเตรียมพร้อมมนุษย์สำหรับการทำมาหากินอย่างมีความสุข และต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการบังเกิดมนุษย์ขึ้นมา มนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น ฉะนั้นการศึกษาในอิสลามจะเน้นในเรื่องการสร้างคนให้เป็นคนดี ภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และการได้มาซึ่งความโปรดปรานและความพอพระทัยของเอกองค์อัลลอฮ์

ความแตกต่างระหว่างการศึกษาศรีอิสลามกับการศึกษาทั่วไป

มัสลิน มะหามะ (2551 : ระบบออนไลน์) กล่าวว่าการศึกษาอิสลาม มีจุดประสงค์หลักสูตร วิธีการ และสื่อต่างๆ ยึดเอาบทบัญญัติศาสนาเป็นหลักการศึกษาอิสลามไม่ได้มีจุดประสงค์เพียงแค่ให้มีชีวิตอยู่บนโลกนี้อย่างมีความสุขเท่านั้น แต่เน้นการมีชีวิตหลังความตายด้วยการศึกษาศรีอิสลาม ให้ความสำคัญทั้งที่เป็นวัตถุทางกายและที่เป็นจิตวิญญาณ ฌ ดุแลและเสริมสร้างในสิ่งเหล่านี้ให้ครอบคลุมและสมบูรณ์ ครูในทัศนะอิสลามนั้นครูมีตำแหน่งและมีเกียรติที่สำคัญยิ่ง เพราะครูเป็นผู้ที่ช่วยฝึกฝนทักษะและความสามารถปลูกฝังขัดเขลาคุณธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ปรากฏ ฌในตัวผู้เรียน ครูหรือผู้สอนจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในระบบการศึกษาศรีอิสลามและเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการศึกษาที่สำคัญมากที่สุดผู้เรียน ในภารกิจงานด้านการเรียนการสอน โดยเฉพาะการแสวงหาความรู้ที่นั่นถือเป็นงานอียาคะฮ์ ที่ดีที่สุด เป็นสาเหตุมากมายที่นำไปสู่ความสำเร็จในสรวงสวรรค์และความมีเกียรติสำหรับผู้ที่อยู่ในการศึกษาหาความรู้ ในทัศนะอิสลามนั้นเป้าหมายสูงสุดของความรู้คือตระหนักถึงเกียรติและศักดิ์ศรีความสูงส่งของมนุษย์บนหน้าแผ่นดินนี้ความโปรดปรานที่ไม่สิ้นสุดในโลกหน้า ความสำเร็จที่เป็นคู่แข่งสามารถจะมีได้โดยผ่าน ความรู้ที่ถูกต้อง จัดการเรียนรู้ การศึกษาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาที่เปิดกว้าง บูรณาการที่ครอบคลุมและสมดุล คงไว้ซึ่งความดั้งเดิม มีความเป็นเอกภาพ ครูเป็นแบบอย่างสถานศึกษา อิสลามได้ทำความรู้จักการศึกษาในความหมายที่ครอบคลุมด้วยความหมายที่ครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตวิญญาณและอัศลาก และได้ทำความรู้จักการศึกษาในความหมายที่ยิ่งใหญ่ ด้วยความหมายที่ไม่ใช่จำกัด ฌ โรงเรียนเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียนทั้งที่สถานที่เป็นบ้านและอื่นๆเช่นมัสญิด กุดตาบ บ้านอัล-อรัคม

การศึกษาในอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะจากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในอิสลามการศึกษาที่มีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุกด้าน การศึกษาเป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาศรีอิสลาม

เป้าหมายของการศึกษาศรีอิสลามตามที่ได้เสนอไว้ในการประชุมเกี่ยวกับการศึกษาศรีอิสลามครั้งแรกที่เมืองเจดะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียในปี ค.ศ.1977 ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่าเพื่อการเจริญเติบโตทางบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มีความสมดุล โดยการฝึกฝนทางจิต

วิญญาณ สติปัญญา เหตุผล ความรู้ลึกและประสาทสัมผัส การศึกษาของประเทศมุสลิมควรมุ่ง เน้น ใ้หม่นุญย์เจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา การเงิน ตนาการ สรีระ วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวมพร้อมทั้งโน้มน้าวด้านต่างๆเหล่านี้สู่พระผู้ เป็นเจ้า เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ทั้งในระดับปัจเจก บุคคล สังคมและมนุษยชาติ (First World Conference on Muslim Education, 1983 : 16)

จากความหมายดังกล่าว การให้การศึกษาที่แท้จริงจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิด พัฒนาการที่สมดุลในทุกๆด้านของความเป็นมนุษย์หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งคือเพื่อผลิตมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ วิญญาณและสติปัญญา (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551 : 151)

การศึกษาในอิสลามไม่ใช่แค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์หรือทักษะจากชน รุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง แต่ในอิสลามการศึกษามีความหมายที่กว้างและครอบคลุมทุก ด้าน การศึกษาเป็นกระบวนการอบรมและบ่มเพาะสติปัญญา ร่างกายและจิตวิญญาณ เพื่อผลิตมนุษย์ที่ สมบูรณ์ การศึกษาในอิสลามจะมีความหมายที่ครอบคลุมดังต่อไปนี้ (Langgulang, 1987 : 4 อ้าง ถึงในซอลิฮะห์ หะยีสะมะแอ, 2551 : 9)

1. ด้รบียะฮ์ หมายถึง การดูแล การอบรม ปกป้องฝึ้ง การขัดเกลาจิตใจ
2. ตะอ์ลีม หมายถึง การสอน การถ่ายทอดความรู้ รวมถึงความรู้ทางศาสนาและ ความรู้ทางโลก
3. ตะอ์ดีบ หมายถึง การอบรมบ่มนิสัยให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม และ จริยธรรม

นักการศึกษาอิสลามได้ให้คำจำกัดความของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ การศึกษาในอิสลามไว้ดังนี้

บุนฮานูดดีน อัล ชันนูญี กล่าวว่าการศึกษาในอิสลามมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. แสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์
2. เพื่อชีวิตในอนาคต
3. ขจัดความไม่รู้
4. พิทักษ์รักษาศาสนา และการคงอยู่ของอิสลาม (Waedureh, 1993 : 3 อ้างถึงใน

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2550 : 69)

อัลฆะมาซาลี กล่าวว่าการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งอัลลาค (จริยธรรม) ที่ดีและเพื่อขจัดความไม่รู้ (Khan, 1986 : 86 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2550 : 64)

อิบน์ คอลดูน กล่าวว่าการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ให้นักเรียนสามารถวางแผนที่จะตอบสนองความต้องการของสังคม
2. แสวงหาความรู้เพิ่มเติมที่อยู่เหนือความรู้ที่ได้มาจากประสาทสัมผัส
3. พัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับศาสนา เพราะจะทำให้มนุษย์สามารถดำรง

ชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

4. ให้นักเรียนมั่นใจกับวิธีการดำเนินชีวิต (Rizavi,1986 : 105 อ้างถึงใน

อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2550 : 71)

สะฟิร อาลัม กล่าวว่าการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อ

1. ให้นักคนได้ทำอิบาดะฮ์ (เคารพภักดี) ต่ออัลลอฮ์ ดังเป้าหมายของการสร้างมนุษย์และญินดังคำรัสของอัลลอฮ์ในอัลกุรอานความว่า “และข้า (อัลลอฮ์) มิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่ให้เคารพภักดีข้า” (อัลกุรอาน 51 : 56)

2. เพื่อสร้างประชาชาติ (อุมมะฮ์) ที่ดี ดังคำรัสของอัลลอฮ์ ความว่า“พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดีซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติโดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มิชอบ” (อัลกุรอาน 3 : 110)

3. เพื่อปลูกฝังคุณค่าของอิสลามในตัวมนุษย์

4. เพื่อชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับมุสลิม และการขอให้อัลลอฮ์ทรงชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่มีมุสลิมวอนขออยู่เป็นประจำในทุกครั้งที่เขาละหมาด

จุดมุ่งหมาย

1. รู้จักอัลลอฮ์ก่อน ทั้งนี้เพราะอัลลอฮ์คือพระเจ้า และผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง
2. มีศีลธรรม
3. มุ่งศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป
4. การศึกษานั้นต้องมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อร่วมกันทำอิบาดะฮ์

ต่ออัลลอฮ์

5. ศึกษาสายอาชีพทางเทคนิคและอุตสาหกรรมเพื่อการเลี้ยงชีพ อันจะนำไปสู่การเป็นป่าวที่ดีของอัลลอฮ์

6. อย่าเก็บงำความรู้แต่ต้องเผยแพร่ด้วย โลก (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต,

2551 : 100)

จากคำนิยามข้างต้น จะพบว่าการศึกษาในอิสลามมีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีพ
2. เป็นการพัฒนาทุกส่วนของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิญญาณ สติปัญญา ร่างกายและสังคม
3. เป็นการสนองตอบวัตถุประสงค์ของการสร้างมนุษย์ คือเพื่อเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ และเป็นตัวแทนของพระองค์บนพื้นแผ่นดิน

4. ทำให้สมาชิกของสังคมมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความเจริญรุ่งเรือง

อิสมาอีลลูตีฟี จะปะเกีย (2552 : ระบบออนไลน์) กล่าวโดยสรุปว่า เป้าหมายของการศึกษาในอิสลามนั้นมีมากมาย แต่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาอิสลามคือการสร้างมนุษย์เพื่อการเคารพภักดี (อิบาดะฮ์) และการเป็นผู้แทน (เคาะลีฟะฮ์) ของพระองค์บนพื้นแผ่นดิน การที่มนุษย์จะเป็นบ่าวที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และเป็นเคาะลีฟะฮ์ได้ ต้องเป็นมนุษย์ที่ศอลิหุ และสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เป็นบ่าวที่ดีของพระองค์นั้นคืออิสลาม การที่จะรู้จักและเข้าใจอิสลามต้องอาศัยการศึกษาเท่านั้น

โดยสรุปแล้ว เป้าหมายของการศึกษาในอิสลามนั้นมีมากมาย แต่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาอิสลามคือการสร้างมนุษย์เพื่อการเคารพภักดี (อิบาดะฮ์) และการเป็นผู้แทน (เคาะลีฟะฮ์) ของพระองค์บนพื้นแผ่นดิน การที่มนุษย์จะเป็นบ่าวที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และเป็นเคาะลีฟะฮ์ได้ ต้องเป็นมนุษย์ที่ศอลิหุ และสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เป็นบ่าวที่ดีของพระองค์นั้นคืออิสลาม การที่จะรู้จักและเข้าใจอิสลามต้องอาศัยการศึกษาเท่านั้น (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2551 : 151)

สรุปเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในอิสลามมีดังนี้

1. เพื่อแสวงหาความรู้ที่อยู่เหนือความรู้ที่ได้มาจากประสาทสัมผัสรู้จักอัลลอฮ์ ﷻ ก่อน ทั้งนี้เพราะอัลลอฮ์ ﷻ คือพระเจ้าและผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถวางแผนที่จะตอบสนองความต้องการของสังคม พัฒนาบุคลิกนิสัยให้สอดคล้องกับศาสนาและมีศีลธรรม สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข
3. มุ่งศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไปและให้นักเรียนมั่นใจกับวิถีการดำเนินชีวิต
4. การศึกษานั้นต้องมีประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อร่วมกันทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ

5. ศึกษาสาขาอาชีพทางเทคนิคและอุตสาหกรรมเพื่อการเลี้ยงชีพ อันจะนำไปสู่การเป็นป่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ

6. อย่าเก็บงำความรู้แต่ต้องเผยแพร่แก่ชาวโลก

7. พยายามสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนที่ขอม ศีโรราบภายใต้อำนาจอันไร้ขอบเขตของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง เกิดจิตวิญญาณในการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้ มีความใฝ่รู้และใฝ่เรียน มีจริยธรรมอันสูงส่งที่เป็นแบบอย่างในการพัฒนาชีวิต ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

8. เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาอิสลามคือการ สร้างมนุษย์เพื่อการเคารพภักดี (อิบาดะฮ์) และการเป็นผู้แทน (เคาะลีฟะฮ์) ของพระองค์บนผืนแผ่นดิน และการได้มาซึ่งความโปรดปรานและความพอพระทัยของเอกองค์อัลลอฮ์

การศึกษาอิสลาม มีจุดประสงค์ หลักสูตร วิธีการ และสื่อต่างๆ ยึดเอาบทบัญญัติศาสนาเป็นหลัก การศึกษาอิสลาม ไม่ได้มีจุดประสงค์เพียงแค่นี้ให้มีชีวิตอยู่บนโลกนี้อย่างมีความสุขเท่านั้น แต่เน้นการมีชีวิตหลังความตายด้วย การศึกษาอิสลาม ให้ความสำคัญทั้งที่เป็นวัตถุทางกายและที่เป็นจิตวิญญาณ ดูแลและเสริมสร้างในสิ่งเหล่านี้ให้ครอบคลุมและสมบูรณ์ ในทัศนะอิสลามนั้นเป้าหมายสูงสุดของความรู้คือ ตระหนักถึงเกียรติและศักดิ์ศรีความสูงส่งของมนุษย์บนหน้าแผ่นดินนี้ความโปรดปรานที่ไม่สิ้นสุดในโลกหน้า ความสำเร็จที่เป็นคู่แฝดสามารถจะมีได้โดยผ่านความรู้ที่ถูกต้อง จัดการเรียนรู้ การศึกษาที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตอิสลามได้ทำความรู้จัก การศึกษาในความหมายที่ครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตวิญญาณและอัลลาค

การจัดการศึกษาตามทัศนะอิสลาม สรุปได้ดังนี้

อิสลาม คือศาสนาของอัลลอฮ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้และทางนำของพระองค์ โองการแรกของอัลกุรอานที่อัลลอฮ์ประทานมายังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ดังที่ อัลกุรอานกล่าวไว้ความว่า “ จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงสร้าง ทรงสร้างมนุษย์จาก ก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงกรุณา ยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้ ” (อัล-อะลัก : 1-5)

และคล้อยหลังด้วยระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก อัลลอฮ์ได้ประทาน โองการที่สองความว่า : นูน ขอสาบานด้วยปากกาและสิ่งที่พวกเจ้าขีดเขียน (อัล-กอลัม : 1) เพื่อยืนยันว่าการอ่านและการเขียนบันทึกถือเป็นแนวทางของการสะสมและเพิ่มพูนองค์ความรู้และ ปัญญา เป็นแหล่งแห่ง

ทางนำตลอดจนเป็นปัจจัยหลักการพัฒนาของมวลมนุษยชาติโดยแท้จริง (อิสมาอีลลูตฟี จะปะเกีย, 2552 : ระบบออนไลน์)

การจัดการศึกษาในอิสลามจึงต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้อัลกุรอานเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติ เพราะการศึกษาในอิสลามเป็นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์และมีความสำเร็จตามความประสงค์ของอัลลอฮ์โดยให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตนเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอัลลอฮ์ การศึกษาในอิสลามจึงเป็นการสร้างความงอกงามและความเจริญให้แก่มนุษย์ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกๆ ด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อัลกุรอาน จึงเปรียบเสมือนธรรมนูญแห่งมนุษยชาติที่เพียบพร้อมด้วยทุกมาตราที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติใช้สู่ความสำเร็จสูงสุดทั้งโลกนี้และโลกหน้า ตั้งแต่เริ่มแรกของการประทานอัลกุรอาน จนกระทั่งปัจจุบันจวบจนวันสิ้นโลก อัลกุรอานไม่เคยมีการสังคายนา แก้ไข ตัดตอนหรือเพิ่มเติมส่วนใดแม้เพียงพยัญชนะเดียว

การศึกษาในอิสลามจึงเป็นการศึกษาที่พยายามสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนที่ยอมศิโรราบภายใต้อำนาจอันไร้ขอบเขตของอัลลอฮ์ผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง เกิดจิตวิญญาณในการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้ มีความใฝ่รู้และใฝ่เรียน มีจริยธรรมอันสูงส่งที่เป็นแบบอย่างในการพัฒนาชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นการศึกษาที่จะต้องรับใช้ชุมชน และฝึกให้ผู้เรียน รู้จักคิดและมุ่งรับใช้การปฏิบัติ มิใช่เพียงเพื่อความเป็นปริญญานชนหรือรองรับการขยายตัวของตลาดแรงงานอย่าง เดียวหรืออีกนัยหนึ่งการศึกษาในอิสลามจะให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้มีความซาบซึ้งในวิถีชีวิต (Way of Life) ที่มีวัตถุประสงค์สร้างบัณฑิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ก่อนที่จะเชื่อมโยงให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญ และเพิ่มขีดความสามารถในการสรรหา องค์ความรู้หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยทักษะชีวิต (Skills of Life) ที่สามารถใช้ชีวิตบนโลกนี้อย่างคุ้มค่ามีความสุขและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมโดยแท้จริง

ปรัชญาการศึกษาในอิสลาม จึงเป็นความพยายามที่จะให้มนุษย์มีความศรัทธาในปรัชญาชีวิตที่ได้กล่าวมา ข้างต้นโดยอาศัยสติปัญญาและสัญชาตญาณอันดั้งเดิมของมนุษย์เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปรัชญาการศึกษาในอิสลามเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอนให้มนุษย์รู้จักตัวเอง ก่อนที่จะทำความเข้าใจกับสิ่งรอบข้าง บนพื้นฐานอิสลามเป็นคำสอนที่มีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม ต่อเนื่องและบูรณาการอย่างครบวงจร ดังนั้น การศึกษาในอิสลาม จึงมีปริมณฑลและอาณาเขตที่ครอบคลุม ต่อเนื่องและบูรณาการเช่นเดียวกัน อิสลามจึงเริ่มให้การ ศึกษาแก่มนุษย์ตั้งแต่วัยเริ่มแรกของการปฏิสนธิในครรภ์มารดา และมีความต่อเนื่องตั้งแต่วินาทีแรกของการลืมตาดูโลกของทารกน้อย จนถึงช่วงวัยเด็ก เยาวชน วัยทำงาน วัยเจริญพันธุ์ วัยสูงอายุ หรือชีวิต

หลังความตาย ล้วนแล้วต้องได้รับการศึกษาในกรอบของอิสลามที่สมดุลและไม่ขาดช่วง เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาสากลที่ไม่มีเส้นแบ่งตามภูมิศาสตร์และเผ่าพันธุ์ ดังนั้นการศึกษาในอิสลามจึงมีลักษณะของความเป็นนานาชาติโดยปริยาย บนหลักการที่อิสลามกำชับให้มุสลิมทุกคนแสวงหาความรู้และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ว่า ณ แห่งใดในโลกนี้ กอปรกับอิสลามได้กำหนดให้ผู้รู้ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องถ่ายทอดความรู้แก่ ผู้ไม่รู้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น เว้นแต่มุ่งปฏิบัติหน้าที่ในฐานะบ่าวที่ ยำเกรงต่ออัลลอฮ์เท่านั้น (อิสมาอีลลูทีฟี จะปะเกีย, 2552 : ระบบออนไลน์)

หลักสูตรของการศึกษาอิสลาม

หลักสูตรการศึกษาอิสลามมีมาตั้งแต่สมัยท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ซึ่งอิบราฮีม ณรงครักษาเขต (2550 : 18) กล่าวว่าวิชาต่างๆที่มีสอนในสมัยของท่านศาสดาได้แก่ วิชาอัลกุรอาน หะดีษ ตัจญูวีด พลศึกษา (ยิงธนู ว่ายน้ำและขี่ม้า) การอ่าน การเขียน ภาษาอาหรับ เตาฮีด และ อักลาค เป็นต้น หลักสูตรการศึกษาอิสลามคือหลักสูตรที่เป็นไปตามขั้นตอนที่อัลกุรอานกำหนด หลักสูตรของการศึกษาอิสลามมีลักษณะ โดยสรุปดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับการศรัทธาในความเอกภาพของอัลลอฮ์ (เตาฮีด)
2. เกี่ยวเนื่องกับศาสนา
3. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์
4. สอดคล้องกับทุกชีวิตบนผืนแผ่นดิน

ดังนั้นมาดูหลักสูตรการศึกษาอิสลามในทัศนะของนักคิดอิสลามในอดีตกล่าวไว้มีดังนี้

หลักสูตรในทัศนะของอัลซัจญูญี

อัลซัจญูญีมีทัศนะว่านักเรียนควรจะศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษและศาสนบัญญัติ เป็นอันดับแรก ต่อมาค่อยเรียนเวชกรรมศาสตร์ ในทัศนะของท่านนักเรียนควรจะเลือกเรียนวิชาที่มีประโยชน์กับตนและเป็นวิชาที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเองเพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นและมีประสิทธิภาพหากนักเรียนมีความพร้อม คือประกอบด้วยความตั้งใจ ความขยันและมอบหมายต่ออัลลอฮ์

หลักสูตรในทัศนะของอัลเมาะซาลี

อัลเมาะซาลีมีทัศนะว่า การศึกษาของเด็กควรเริ่มจากการศึกษาอัลกุรอาน สำหรับการเรียนการสอนวิชาต่างๆนั้น ท่านถือว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องจัดการศึกษาให้

สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของเด็กเพราะการเรียนรู้วิชาที่ตนสนใจจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้นและท่านได้เสนอให้ครูผู้สอนบรรจุทั้งวิชาศาสนาและวิชาทางโลกเข้าไปในหลักสูตรต่างๆ วิชาทางโลกที่อัสลามะซาลีเสนอมีดังต่อไปนี้ คือ วิชาการถัก ร้อย การเกษตร การตัดเย็บ การตัดผม วิชาพลศึกษา

หลักสูตรในทัศนะของอิบ努 คอลดูล

อิบ努 คอลดูล แสดงทัศนะว่าหลักสูตรควรมีความหลากหลาย และควรมีการ ผสมผสานวิชาต่างๆเข้าด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันต้องกว้างและแคบ กว้างในที่นี้หมายถึง การศึกษาที่ มุ่งเน้นในการผลิตผู้เรียนที่มีความรู้ในหลายๆสาขาวิชาซึ่งเรียกว่าผู้รอบรู้ แคบในที่นี้หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นจะผลิตผู้ชำนาญเฉพาะด้านที่เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ ในทัศนะของอิบ努 คอลดูล แล้วผู้รอบรู้จะมีความสำคัญมากกว่าผู้ชำนาญเฉพาะด้าน โดยท่านให้เหตุผลว่า ผู้ชำนาญเฉพาะด้านนั้น จะรู้เฉพาะสาขาที่ตนได้เรียนรู้เท่านั้น แต่ผู้รอบรู้จะมีความรู้ กว้างขวางมากกว่าและบางครั้งอาจจะรู้เฉพาะด้านด้วย

อิบ努 คอลดูล แสดงทัศนะว่าครูควรให้ความสนใจต่อความเข้าใจของนักเรียน ไม่สมควรถามนักเรียนในสิ่งที่ไม่บอกไว้ในหนังสือ หรือในเนื้อหาหรือบทเรียนที่ได้รับในห้องเรียน ครูอย่ากำหนดโจทย์ปัญหานอกเหนือจากบทเรียนและ ให้นักเรียนได้เรียนรู้บทเรียนตั้งแต่ต้นจนจบ (Ratna Roshida Abd Razak, 2007 : 74)

หลักสูตรในทัศนะของอิบ努 สีนานา

อิบ努 สีนานาได้ให้ความฝึกฝนเด็กๆในขณะที่พวกเขาอายุยังน้อยและการฝึกฝนดังกล่าวเป็นหน้าที่ของผู้ที่เป็นบิดามารดา เขาทั้งสองจำเป็นต้องตั้งชื่อและให้การดูแลที่ดีแก่ลูกๆของพวกเขา คือการปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็กๆก่อนที่จะจะถูกครอบงำจากการกระทำที่ชั่วร้ายและฝึกฝนให้เด็กๆมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด ท่านเชื่อว่าการฝึกฝนทางสติปัญญาควรเริ่มด้วยการศึกษาอัลกุรอาน ศีลภาษาอาหรับ หลักการทางศาสนาและกวีนิพนธ์อาหรับ ท่านแนะนำให้เด็กท่องจำอะฮะซุดต่างๆหรือแม้กระทั่งท่องจำกวีนิพนธ์อาหรับก็สามารถดับสติปัญญาของเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะการท่องจำสิ่งเหล่านี้ทำให้การจำของมนุษย์ได้รับการพัฒนา

หลักสูตรในทัศนะของอัลมาวัรดี

อัลมาวัรดีมีทัศนะว่าเราจะต้องศึกษาวิชาศาสนาก่อนวิชาการอื่นๆ เพราะการศึกษาวิชาศาสนาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน และท่านก็ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของวิชาสาขาอื่นๆและยังถือว่าทุกวิชามีความสำคัญและมีคุณค่าในตัวเอง ท่านจึงเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนหลายๆ

สาขาวิชา ในขณะที่เดียวกันก็ ให้เลือกเรียนในบางสาขาวิชาให้ลึกซึ่งเพราะการเรียนและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ

หลักสูตรอิสลามในปัจจุบันมีสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- หลักศรัทธา ว่าด้วยความเชื่อ การยึดเหนี่ยวทางจิตใจของมนุษย์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ มีเจตจำนงอันแน่วแน่ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ บัญญัติไว้ เพื่อขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ ให้ปฏิบัติในสิ่งดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

- ศาสนบัญญัติ เป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ ที่ศรัทธาตามบทบัญญัติทั้งโดยปัจเจกบุคคล และส่วนรวมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

- ศาสนประวัติ เรียนรู้ในชีวิตประวัติของนบีมุฮัมมัด ﷺ เสาะหาบะฮุ และผู้เสียสละที่ทรงคุณูปการอย่างเอนกอนันต์ในโลกอิสลาม อาณาจักรและอารยธรรมของโลกอิสลามที่เป็นมรดกโลก เพื่อเป็นคติเตือนใจและนำคุณลักษณะต่าง ๆ มาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

- จริยธรรม เรียนรู้หลักปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติไว้ ในอัล-กุรอานและอัล-หะดีษ เรียนรู้มารยาทต่างๆ ตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่ความดีงามของตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ

- อัล-กุรอาน มุสลิมทุกคนต้องสามารถอ่านอัล-กุรอานได้ เรียนรู้หลักการอ่านพร้อมความหมาย และนำหลักคำสอน ไปเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นหลักสูตรของการศึกษาอิสลามมีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับการศรัทธาในความเอกภาพของอัลลอฮ์ ﷻ (เตาฮีด)
2. เกี่ยวเนื่องกับศาสนาและ หลักสูตรที่เป็นไปตามขั้นตอนที่อัลกุรอานกำหนด และนักเรียนควรจะเริ่มต้นศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษและศาสนบัญญัติเป็นอันดับแรกและเรียนรู้อัลกุรอานเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์โดยที่นักเรียนควรที่จะเลือกเรียนวิชา ที่มีประโยชน์กับตนและเป็นวิชาที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง
4. สอดคล้องกับทุกชีวิตบนผืนแผ่นดิน โดย ครูผู้สอนบรรจุทั้งวิชาศาสนาและวิชาทางโลกเข้าไปในหลักสูตรต่างๆ และครูผู้สอนจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของเด็กเพราะการเรียนรู้อาชีพที่ตนสนใจจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ครูหรือผู้สอนจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในระบบการศึกษาอิสลามและเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการศึกษาที่สำคัญมากที่สุดผู้เรียน

5. ว่าด้วยการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ในแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม โดยมีอัล-กุรอานเป็นธรรมนูญชีวิต และนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างที่จะก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. การศึกษาในอิสลามเป็นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์และมีความสำเร็จตามความประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ โดยให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตนเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทน (เคาะลีฟะห์) ของอัลลอฮ์ ﷻ

7. การศึกษาที่มุ่งเน้นในการผลิตผู้เรียนที่มีความรู้ในหลายๆสาขาวิชาซึ่งเรียกว่าผู้รอบรู้ และการศึกษาที่มุ่งเน้นจะผลิตผู้ชำนาญเฉพาะด้านที่เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ หรือให้ผู้เรียนได้เรียนหลายๆสาขาวิชา ในขณะที่เดียวกันก็ให้เลือกเรียนในบางสาขาวิชาให้ลึกซึ้งเพราะการเรียนและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ

สรุปหลักสูตรของการศึกษาอิสลาม จะต้องมีการปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็กๆก่อนที่เขาจะถูกครอบงำจากการกระทำที่ชั่วร้าย จากมารร้าย โดยมีครูเป็นผู้ที่ช่วยฝึกฝนทักษะและความสามารถปลูกฝังขัดเกลาคุณธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ ปรากฏในตัวผู้เรียน มีการฝึกฝนให้เด็กๆมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด เช่น การฝึกฝนทางสติปัญญาให้เริ่มด้วยการศึกษา อัลกุรอาน ศึกษาภาษาอาหรับ หลักการทางศาสนาและกวีนิพนธ์อาหรับ เพื่อเป็นการสร้างความงอกงามและความเจริญให้แก่ เด็กๆ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถดำเนินชีวิต ให้อยู่ในแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ และการศึกษาในอิสลามถือเป็นงานอิบาเดฮ์ที่ดี เน้นสร้างบุคคลที่ให้ได้รับความโปรดปราน และความพอพระทัยของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ

2.7 ความเป็นมาของการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนในฝันจังหวัดสตูล

ความเป็นมาของการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ประวัติความเป็นมาระยะที่ 1 (ก่อน พ.ศ. 2518)

ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ.2453 - 2478 ได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์บุคคลและเอกสารพบว่า ในปี พ.ศ.2453 ในจังหวัดสตูล ราษฎรร่วมกับทางราชการได้จัดสร้างโรงเรียน ประถมศึกษาขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดสตูล ชื่อ “โรงเรียนไทย - มลายู ” (ปัจจุบัน คือ โรงเรียนสตูลวิทยา) เปิดสอนภาษาไทย ภาษามลายูและภาษาอาหรับ ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่สื่อสารกันด้วยภาษามลายู ภาษาไทยใช้ติดต่อกับราชการและสื่อสารกับคนนอกพื้นที่ สำหรับภาษาอาหรับใช้เพื่อการ

เรียนอัลกุรอาน โรงเรียนแห่งนี้ มีนายเจ๊ะหมาด เป็นครูใหญ่คนแรก ” (กระทรวงศึกษาธิการ , 2543 : 2)

ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ.2478 - 2490 ได้ค้นพบหลักฐานจากสมุดหมายเหตุรายวัน ของโรงเรียนบ้านจัน ตั้งอยู่ตำบลลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ปัจจุบันคือโรงเรียนอนุบาล เมืองสตูล โดยนายรีน จันทรมณี ครูใหญ่บันทึกไว้ว่า “วันที่ 1 มิถุนายน 2478 วันนี้ข้าพเจ้าได้นำ นายฮะยี ดิเกส ครูสอนภาษามลายูมาบรรจุตำแหน่งภาษามลายูและภาษาอาหรับ เพื่อเพาะปลูก ความนิยมในการศึกษาของลัทธิศาสนาให้ ดีขึ้น เห็นว่าเป็นนโยบายอันดีคือ สอนสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง สอนวันจันทร์ วันพุธ และวันเสาร์ วันละ 2 ชั่วโมง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 3)

ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ.2491 - 2499 จากการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2543 (สัมภาษณ์โดยนายสุริยา ปันจอร์) นายเสพ ชายเหตุ เป็นครูผู้สอนในช่วง 2478 - 2490 ปัจจุบันอายุ 72 ปี อยู่บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 3 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล ได้อธิบายให้ฟัง ซึ่งสอดคล้อง กับความเห็นของนายบาฮะรี หมัดสาลี ครูสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลาม รุ่นที่ 1 ของจังหวัด สตูล โดยสรุปช่วงนี้ว่าในสมัยรัฐบาลของ จอมพลป.พิบูลสงคราม สมัยที่ 3 (8 เมษายน พ.ศ.2491) นายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการได้รับข้อเสนอแนะและร้องขอจากรายการที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งให้ เปิดสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาด้วยเหตุผลว่ารายการจำนวนไม่น้อย ใช้ภาษามลายูเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ส่วนวิชาศาสนาอิสลามหรืออิสลามศึกษามีตัวบทใน อัลกุรอานและวจนะของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ทุกคนต้องเรียนศาสนาในระดับภาคบังคับ นอกจากนั้นยังขอให้หยุดราชการในวันศุกร์และปิดภาคเรียนในเดือนรอมฎอนเพราะมุสลิม ต้องถือศีลอด ในที่สุดในปี พ.ศ.2491 ทางราชการจึงอนุญาตให้โรงเรียนที่มีความพร้อมเปิดสอนวิชาภาษามลายูและศาสนาอิสลามได้ โดยอนุญาตให้ทำการสอนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง สำหรับครูผู้สอนได้มีการบรรจุแต่งตั้งครูในตำแหน่งครูผู้สอนศาสนาและภาษามลายูให้ได้รับเงินเดือนเดือนละ 450 บาท รวมกับ ข.ช. 50 บาท รวมเป็นเดือนละ 500 บาท

ช่วงที่ 4 ระหว่าง พ.ศ.2500 - 2518 วันที่ 6 กันยายน 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ยึดอำนาจจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม ใช้อำนาจตามมาตร ๑๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2502 มีส่วนที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของรายการที่นับถือศาสนาอิสลาม คือ การประกาศยกเลิกการสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลามในโรงเรียนและยกเลิกการหยุดราชการ ในวันศุกร์และการปิดภาคเรียนในเดือนรอมฎอน ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองดังกล่าว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และฐานะของครูผู้สอนภาษามลายูและศาสนา

อิสลามในจังหวัดสตูลเป็นข้าราชการครูวิสามัญ ทำหน้าที่สอนวิชาสามัญตามที่โรงเรียนกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 10)

ประวัติความเป็นมาระยะที่ 2 (พ.ศ. 2518 - 2522)

จากการที่ได้จัดการสอนวิชาภาษามลายูและศาสนาอิสลามในโรงเรียนลักษณะที่เป็นรูปธรรมน้อยรวมถึงความต่อเนื่องในการจัดการ ทำให้การสอนศาสนาอิสลามก่อนหน้านี้ไม่ชัดเจนนัก ทั้งๆที่เป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนบางพื้นที่คิดหาวิธีให้บุตรหลานได้ศึกษาวิชาศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐโดยการถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่แปรพระราชฐาน มาทักษิณราชเนิวศน์ ส่งผลให้ทางราชการได้จัดการให้มีการเรียนการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนขึ้น

พ.ศ. 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการจัดการการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ค่านิยม และวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงกำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาอีกครั้ง ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 930/ 2518 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2518 โดยนายนิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนาม ให้เริ่มทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519

พ.ศ. 2519 - 2520 กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งให้สอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2 มีหน้าที่ต้องจัดทำเนื้อหาวิชาและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้วได้รับการอนุมัติให้ใช้หลักสูตรเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2419 กำหนดให้สอนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และให้ทำการสอน 7 รายวิชา คือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม อัลกุรอาน หลักการอ่านอัลกุรอาน และภาษาอาหรับและมีการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามที่สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2 ในด้านหลักสูตร หลักการสอน วิธีสอน สื่อการเรียนและจัดทำแผนการสอน (สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2, มมป. : 4-6 อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 14-16)

พ.ศ. 2521 รัฐบาลโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้มีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดนโยบายด้านสังคมวิทยาให้ชาวไทยมุสลิมมีความเข้าใจในการเป็นคนไทย พูดและใช้ภาษาไทย ส่งเสริมให้คนไทยมุสลิมเข้าศึกษาในโรงเรียนสามัญสายอาชีพ ขจัดมูลเหตุที่ทำให้คนไทยมุสลิมไม่นิยมพูดภาษาไทย ปรับปรุงการปฏิบัติการจิตวิทยาในลักษณะที่เข้าถึงประชาชน จากมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบในนโยบายดังกล่าว ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติซึ่งเป็นผลให้มีการพัฒนาการ

เรียนการสอนอิสลามศึกษาและพัฒนาประชาชนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ให้เยาวชนมุสลิมเรียนภาษาไทยมาตั้งแต่เด็กเล็ก ให้มีหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทยให้เหมาะสมกับสถานที่และความเป็นอยู่ของท้องถิ่น ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมใน โรงเรียนประชาบาล มัธยม อาชีวะ วิทยาลัยครูและระดับมหาวิทยาลัย (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2543 : 13 อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 16-17)

ประวัติความเป็นมาระยะที่ 3 (พ.ศ. 2523 - ปัจจุบัน)

พ.ศ.2523 มีหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้สอนอิสลามศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ (สมบุญ จารุวรรณ : 2537)

พ.ศ.2533 กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษานับปรับปรุง พุทธศักราช 2533

พ.ศ.2538 เขตการศึกษา 2 ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษานับปรับปรุง พุทธศักราช 2537

พ.ศ.2541 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา เน้นจัดการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการประเมินผลตามสภาพจริง จึงได้จัดทำแนวการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการประเมินผลตามสภาพจริง

พ.ศ.2544 กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐาน (อิสลามศึกษา) พุทธศักราช 2544 กำหนดให้อิสลามศึกษาอยู่ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดอยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

พ.ศ.2551 กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อิสลามศึกษา) พ.ศ.2551 กำหนดให้อิสลามศึกษาอยู่ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดอยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดขั้นปีมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ความเป็นมาของการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนในฝันจังหวัดสตูล

ในส่วนของวิชาอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้เริ่มมีการเรียนการสอนในโรงเรียนต่างๆของรัฐในปี พ.ศ.2521 รัฐบาลโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้มีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดนโยบายด้านสังคมวิทยาให้ชาวไทยมุสลิมมีความเข้าใจในการเป็นคนไทย พุดและใช้

ภาษาไทย ส่งเสริมให้คนไทยมุสลิมเข้าศึกษาในโรงเรียนสามัญสาขาอาชีพ ขจัดมูลเหตุที่ทำให้คนไทยมุสลิมไม่นิยมพูดภาษาไทย ปรับปรุงการปฏิบัติการจิตวิทยาในลักษณะที่เข้าถึงประชาชน จากมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบในนโยบายดังกล่าว ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติซึ่งเป็นผลให้มีการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาและพัฒนาประชาชนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ให้เยาวชนมุสลิมเรียนภาษาไทยมาตั้งแต่เด็กเล็ก ให้มีหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทยให้เหมาะสมกับสถานที่และความเป็นอยู่ของท้องถิ่น ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมในโรงเรียนประชาบาล มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา วิทยาลัยครูและระดับมหาวิทยาลัย (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2543 : 13 อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 16-17) และมีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นฉบับต่างๆ เรื่อยมาตามที่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะต้องดำเนินการอยู่เสมอ มิใช่ว่าเมื่อได้กำหนดหลักสูตรขึ้นมาแล้วก็สามารถใช้หลักสูตรนั้นตลอดไปโดยไม่มีการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรเลย ทั้งนี้เพราะหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) หลักสูตรอิสลามศึกษาจึงได้รับการปรับปรุงหลักสูตรเป็น อิสลามศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2523) (กรมวิชาการ, 2533 : คำนำ) และในปีการศึกษา 2536 เช่นเดียวกัน กระทรวง ศึกษาธิการมีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หลักสูตรอิสลามศึกษาจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรเป็นอิสลามศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) (กรมวิชาการ, 2533 : คำนำ) ปี พ.ศ. 2538 เขตการศึกษา 2 ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2537 และ พ.ศ.2541 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา เน้นจัดการเรียนการสอนยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และ พ.ศ.2544 กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐาน (อิสลามศึกษา) พุทธศักราช 2544 กำหนดให้อิสลามศึกษาอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดอยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (กรมวิชาการ, 2546 : คำนำ) และปี พ.ศ.2551 กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดอยู่ใน สาระที่ 1: ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม มีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนของอิสลามที่มุ่งเน้นมาตรฐานผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้และเข้าใจหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติและหลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อยึดถือเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 1)

สรุปความเป็นมาของการสอน อิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐในจังหวัดสตูล เริ่มจากการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.2453 ถึงปัจจุบัน พ.ศ.2555 รวมระยะเวลาเกินกว่า 100 ปี โดยเริ่มเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ก่อน และเช่นกันมีการเปิดสอนหลักสูตร อิสลามศึกษา และมีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา ในปี พ.ศ.2521 ถึงปัจจุบัน พ.ศ.2555 รวมเป็นระยะเวลา 34 ปี และในส่วนของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดสตูล มีศูนย์อิสลามศึกษาของโรงเรียน ตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน ซึ่งมีศูนย์ประสานงานอยู่ที่โรงเรียนควนโดนวิทยา มีโรงเรียนเข้าร่วม 6 โรงเรียน คือ โรงเรียนพินนาพิทยาสรรค์ โรงเรียนควนโดนวิทยา โรงเรียนกำแพงวิทยา โรงเรียนท่าแพผดุงวิทย์ โรงเรียนทุ่งหว้าวิทย และโรงเรียนควนกาหลงวิทยาคม “นิคมวัฒนา” จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานครูอิสลามศึกษา ในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นิเทศการสอนแบบร่วมมือ จัดอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน และร่วมกันจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา โดยใช้ชื่อหลักสูตรว่า หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2544 และ 2551 ของโรงเรียนตามโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน จังหวัดสตูล

2.8 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อิสลามศึกษา) พ.ศ.2551 กำหนดให้อิสลามศึกษาอยู่ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดอยู่ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 1)

ทำไมต้องจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

อิสลามเป็นวิถีชีวิต หรือระบอบการดำเนินชีวิตที่มุสลิมทุกคนจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคมการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม หรืออิสลามศึกษา หรือศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพอยู่ในโลกนี้อย่างสันติสุข ถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ ซึ่งประชาชาติทั้งมวลต้องแสวงหาความรู้ ดังนั้นการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ ﷻ กำหนดไว้ จึงถือเป็นภารกิจของปัจเจกบุคคลและอเนกบุคคลที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านกาย วาจาและใจของผู้ศรัทธาให้ดำรงอยู่ในฐานะบ่าวที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างมั่นคง ปฏิบัติและมีคุณธรรม จริยธรรมที่ก่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและส่วนรวมตามที่ศาสนากำหนด พัฒนาการที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้นี้ จะสร้างความเป็นภราดรภาพ ความสันติสุขในหมู่

ประชาชาติของนบีมุฮัมมัด ﷺ ทุกชาติ ภาษาและเผ่าพันธุ์ในโลกปัจจุบันและอาภิเราะฮ์อย่าง
แน่นอน

สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา

สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาว่าด้วยการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้อยู่ในแนวทาง
ของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม โดยมีอัลกุรอานเป็นธรรมนูญชีวิตและนบีมุฮัมมัด ﷺ
เป็นแบบอย่างที่จะก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดย
กำหนดสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- หลักศรัทธาว่าด้วยความเชื่อ การยึดเหนี่ยวทางจิตใจของมนุษย์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ
มีเจตจำนงอันแน่วแน่ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ บัญญัติไว้ เพื่อขัดเกลาจิตใจของมนุษย์
ให้ปฏิบัติในสิ่งดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

- ศาสนบัญญัติ เป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ ที่ศรัทธา ตามบทบัญญัติทั้งโดยปัจเจก
บุคคลและส่วนรวมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

- ศาสนประวัติ เรียนรู้ในชีวประวัติของนบีมุฮัมมัด ﷺ เสาะหาบะฮุและผู้เสียสละ
ที่ทรงคุณูปการอย่างเอนกอนันต์ในโลกอิสลาม อาณาจักรและอารยธรรมของโลกอิสลามที่เป็น
มรดกโลก เพื่อเป็นคติเตือนใจและนำคุณลักษณะต่าง ๆ มาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

- จริยธรรม เรียนรู้หลักปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติไว้ใน
อัลกุรอานและอัลหะดีษ เรียนรู้มารยาทต่างๆ ตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อนำไปปฏิบัติใน
ชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่ความดีงามของตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติสืบไป

- อัลกุรอาน มุสลิมทุกคนต้องสามารถอ่านอัลกุรอานได้เรียนรู้หลักการอ่าน พร้อม
ความหมายและนำหลักคำสอนไปเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

คุณภาพผู้เรียน

1. จบมัธยมศึกษาปีที่ 3

มีความรู้และความเข้าใจ ยอมรับ มีความซาบซึ้งและปฏิบัติตามองค์ความรู้
ระดับพื้นฐาน เบื้องต้น มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างมั่นคง มีเหตุผลเกี่ยวกับเตาฮีดอูลูฮียะฮ์
รูบียะฮ์ อัสมาอูวศิฟาต ชิริก ปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามหลักศาสนบัญญัติ การละหมาด การถือ
ศีลอด ซะกาฮ์ การปกปิดเอาเราะฮ์ การจัดการญะนาซะฮ์ รู้และเข้าใจเกี่ยวกับหัจญ์ ชิวประวัติ นบี
มุฮัมมัด ﷺ เสาะลิพะฮ์ทั้งสี่ ศาสนสถาน อุลูลอฮ์มีฮ์ มีจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นในการเป็น

ผู้นำผู้ตาม และสาระที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอัลกุรอาน และการท่องจำสุเราะฮ์ที่กำหนดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2. จบมัธยมศึกษาปีที่ 6

มีความรู้ความเข้าใจสาระที่กำหนดอย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นเกี่ยวกับวิถีคิดแบบอิสลาม ปรัชญาอิสลาม การดำเนินชีวิตตามระบบอิสลาม กฎหมายอิสลาม และหลักเศรษฐศาสตร์อิสลาม โดยมีคุณลักษณะเป็นมุสลิมที่ดีตามแบบอย่าง นบีมุฮัมมัด ﷺ และรากฐานจากอัลกุรอาน รวมทั้งสามารถลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์อิสลามได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นสำหรับโรงเรียนที่เปิดสอนอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนสาระอิสลามศึกษาให้กับผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักธรรมและการปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐาน โดยได้กำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางอิสลามศึกษา ตลอดจนจัดทำคำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อผู้เรียนสูงสุดนอกจากนี้ สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในรายวิชาเพิ่มเติม คือรายวิชาอัลกุรอานในทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นรายวิชาที่นักเรียนมุสลิมทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันและปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่ดีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 3)

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 6)

สาระที่ 1 : ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาสนาอิสลาม

มาตรฐาน ส 1.1: เข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนาอิสลามและนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็น ความหมาย องค์ประกอบของศาสนาอิสลาม
อัลกุรอานและวิเคราะห์จริยวัตรของรศูดและเคาะลีฟะฮ์
2. รู้และมีทักษะในการใช้ภาษาอาหรับหรือมลายูในการศึกษาประวัติอิสลาม รศูด
อัลกุรอาน และอัลชะคิษ
3. สามารถนำความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติ ความสำ คัญของศาสนาอิสลาม
รศูด อัลกุรอาน และอัลชะคิษ มาใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างถูกต้องสม่ำเสมอ
4. ตระหนักในคุณค่าการศึกษาประวัติและความสำคัญของอิสลามและสามารถ
ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในหลักศรัทธาและกระทำความดี ตามบทบัญญัติอิสลาม

1. รู้เข้าใจและเชื่อมั่นในหลักศรัทธา โดยหลักฐานจาก อัลกุรอาน อัลชะคิษ และ
ข้อมูลสาร สนเทศมาสสนับสนุนในการกระทำความดีตามหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อการอยู่
ร่วมกันอย่างสันติสุข
2. เชื่อมั่นและเห็นความสำคัญของการศรัทธาและจริยธรรมของบุคคลสำคัญที่เป็น
แบบอย่าง และนำมาประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง
สันติสุข

มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลาม และสามารถนำไปใช้
ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลาม หลักจริยธรรม หลักกา รอ่าน ท่องจำ
ความหมายของอัลกุรอาน โดยนำมาปฏิบัติและพัฒนาตน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อการ
อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. เห็นความสำคัญถึงการกระทำ ความดีโดยนำหลักคำสอนจากอัลกุรอ านมาเป็น
แนวทางปฏิบัติต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน ชุมชน สังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
3. มีทักษะในการปฏิบัติ ศา สนกิจ อ่าน เขียน ท่องจำ อัลกุรอ าน เพื่อพัฒนาการ
เรียนรู้

โดยสรุป มาตรฐานการเรียนรู้ /ตัวชี้วัด ที่นำมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ต้องมีความ
สอดคล้องสัมพันธ์กันและนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้ เรียนได้รับการพัฒนาให้
บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่หลักสูตรอิสลามศึกษากำหนดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสารเป็นความสามารถในการรับและส่งสารมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิดความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีและมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง สังคมและมีคุณธรรม

นอกจากนี้หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดสมรรถนะเพิ่มเติม คือความสามารถในการอ่านอัลกุรอาน เป็นความสามารถของผู้เรียนในการอ่านอัลกุรอานตามหลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อการพัฒนาตนเองด้านการยึดมั่นศรัทธาการปฏิบัติศาสนกิจ การมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมและสันติสุข

โครงสร้างเวลาเรียน

สถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ (80 ชั่วโมง/ปี/ห้องเรียน) โดยจัดเป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 40 ชั่วโมง/ปี และรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชากิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น 40 ชั่วโมง/ปี สำหรับระดับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายต้องจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาไม่น้อยกว่า 240 ชั่วโมง/3 ปี โดยจัดเป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 80 ชั่วโมง/3 ปี และรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชา /กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น 160 ชั่วโมง/3 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 4)

ตาราง 2.1 กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน									ระดับ มัธยมศึกษา ตอนปลาย ม. 4 – 6
	ระดับประถมศึกษา						ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6	ม. 1	ม. 2	ม. 3	
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120(3นก.)	120(3นก.)	120(3นก.)	240(6 นก.)
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120(3นก.)	120(3นก.)	120(3นก.)	240(6 นก.)
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120(3นก.)	120(3นก.)	120(3นก.)	240(6 นก.)
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	120	120	120	120	120	120	160 (4นก.)	160 (4นก.)	160 (4นก.)	320 (8 นก.)
- ศาสนา	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(80)
- หน้าที่เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(80)	(80)	(80)	(120)
- ประวัติศาสตร์	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(80)
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80	80(2นก.)	80(2นก.)	80(2นก.)	120(3นก.)
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80(2นก.)	80(2นก.)	80(2นก.)	120(3 นก.)
การงานอาชีพและ เทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80	80(2นก.)	80(2นก.)	80(2นก.)	120(3 นก.)
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120(3นก.)	120(3นก.)	120(3นก.)	240(6 นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	840	840	840	840	840	840	880 (22 นก.)	880 (22 นก.)	880 (22 นก.)	1,640 (41 นก.)
● กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
● รายวิชา/กิจกรรม ที่สถานศึกษาจัด เพิ่มเติม ตามความ พร้อมและจุดเน้น	ปีละไม่เกิน 40 ชั่วโมง(อิสลามศึกษา 40 ชั่วโมง)						ปีละไม่เกิน 200 ชั่วโมง (อิสลามศึกษาปีละ 40 ชั่วโมง)			ไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง (อิสลามศึกษา 160 ชั่วโมง)
รวมเวลาเรียน ทั้งหมด	ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี						ไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี			รวม 3 ปีไม่ น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

2.9 คำอธิบายรายวิชาหลักสูตรอิสลามศึกษาโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝันของจังหวัดสตูล

2.9.1 คำอธิบายรายวิชาอิสลามศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3

ส๒๑๑๐๔ อิสลามศึกษา ๑			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	ภาคเรียนที่ ๑	๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ *	๐.๕ หน่วยกิต
<p>ศึกษาความหมายของอิสลามและมุสลิม ความหมายของอิมาน อิสลาม เอียะห์ซาน การปฏิบัติตนต่ออัลลอฮ์ ความหมายของเอกภาพ ประเภทของเอกภาพ ทั้งเตฮ์อิครูบูบียะฮ์ เตฮ์อิคดูอูฮียะฮ์ เตฮ์อิคอัสมาว์ศิฟาท เตฮ์อิคเคาะลฟ์และเตฮ์อิคสะลัฟ และผลการเรียนรู้ในเรื่องเอกภาพของอัลลอฮ์ ศึกษาคุณลักษณะต่างๆของอัลลอฮ์ที่มุสลิมจำเป็นต้องรู้ ๒๐ ประการและคุณลักษณะที่ญาอิซสำหรับพระองค์ ศึกษาความหมายของมาลาอิกะฮ์ จำนวนและหน้าที่ของมาลาอิกะฮ์ที่มุสลิมควรรู้</p> <p>ศึกษาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ความสำคัญของคัมภีร์ การประทานคัมภีร์อัลกุรอาน ประเภทของบทอัลกุรอาน และความมหัศจรรย์ของคัมภีร์อัลกุรอาน ศึกษาความสำคัญของรสูล คุณสมบัติของบรรดารสูล ความแตกต่างระหว่างนบีและรสูล คุณลักษณะของรสูล มุฮ์ญิซะฮ์ และกะรอมะฮ์และบอกมุฮ์ญิซะฮ์ต่างๆที่มุสลิมควรรู้ ศึกษาความหมายและคำศัพท์เกี่ยวกับวันกิยามะฮ์ สัญญาณเล็ก สัญญาณใหญ่แห่งการเกิดวันกิยามะฮ์ เหตุการณ์ที่ใกล้วันกิยามะฮ์จะมาถึงและสภาพชีวิตหลังความตายและในวันกิยามะฮ์ ศึกษาความหมายและความแตกต่างของเกาะฮูและเกาะดร์ หลักฐานเกี่ยวกับเกาะฮูและเกาะดร์จากอัลกุรอานและอัลฮาดิษและตัวอย่างของเกาะฮูและเกาะดร์ ศึกษาคำศัพท์ต่างๆเกี่ยวกับหลักการศรัทธาทั้งด้านบวก เช่น “มุสลิม” “มุอฺมิน” “มุตตะกีน” และด้านลบเช่น “ฟาสิก” “มุนาฟิก” “มูรตัด” “มุชริก” เป็นต้น พร้อมความหมาย ศึกษาประเภทของซิริก บทลงโทษของการทำซิริก และผลเสียของซิริกและการเตาบะฮ์</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ส ๑.๑ - ม ๑/๑ , ม ๑/๒ , ม ๑/๓ , ม ๑/๔ , ม ๑/๕</p> <p>ส ๑/๒ - ม ๑/๑ , ม ๑/๒ , ม ๑/๓ , ม ๑/๔ , ม ๑/๕</p>			

ศ ๒๑๑๐๘ อิสลามศึกษา ๒	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๒	๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ * ๐.๕ หน่วยกิต
<p>ศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอัลกุ รอน มารยาทต่างๆในการอ่านอัลกุ รอนตลอดจนผลบุญที่ได้จากการอ่านอัลกุรอ่าน</p> <p>ศึกษารายละเอียด ท่องจำ อรรถาธิบาย พร้อมศึกษาความหมายและเนื้อหาคำสอนในซูเราะฮ์อัลฟาติฮะฮ์ ซูเราะฮ์อัลนาส ซูเราะฮ์อัลฟิล ซูเราะฮ์อัลกาฟิรูน และซูเราะฮ์อัลอัสรฺ สรุปเนื้อหาสำคัญนำไปใช้ในการชีวิตประจำวัน</p> <p>ศึกษาหลักตัจวิดที่สำคัญๆ พื้นฐานที่ต้องรู้จากเนื้อหา ซูเราะฮ์อัลฟาติฮะฮ์ ซูเราะฮ์อัลนาส ซูเราะฮ์อัลฟิล ซูเราะฮ์อัลกาฟิรูน และซูเราะฮ์อัลอัสรฺ เพื่อการอ่านที่ถูกต้อง และเป็นพื้นฐานในการอ่านอัลกุรอ่านบทต่อไป</p> <p>ศึกษาจริยธรรมนำชีวิตในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน การช่วยเหลือผู้อื่น ความขยันหมั่นเพียร ความยุติธรรม การตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การเสียสละ การมีเมตตา และการเป็นแบบอย่างที่ดี ศึกษา มารยาทต่อตนเอง ทั้งในด้านการแต่งกาย การรักษาสุขภาพ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติ ตามคำสั่งของพระองค์อัลลอฮ์ และโทษของการฝ่าฝืนทั้งในด้านการละหมาดฟิรฎู ๕ เวลาและการปกปิดเอาเราะฮ์ ในฐานะบ่าวของอัลลอฮ์ คนหนึ่ง ศึกษา มารยาทต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งมารยาทต่อครอบครัว มารยาทต่อเพื่อนบ้านและมารยาทในการคบเพื่อนศึกษามารยาทต่อศาสนสถานและสถานที่ ชุมชน มารยาทต่อชุมชน มารยาทในสถานที่ประชุมและมารยาทต่อศาสนสถานทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด ประเทศและระดับโลกศึกษา มารยาทในการปฏิบัติตามกฎหมายในด้านต่างๆ ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันและที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายบ้านเมืองศึกษามารยาทที่พึงมีและ พึ่งปฏิบัติต่ออัลลอฮ์ ทั้งทางด้านการเสียสละเพื่ออัลลอฮ์และการดำเนินชีวิตตามระเบียบวินัยของสังคมที่สอดคล้องกับอิสลาม</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ - ม ๑/๑ , ม ๑/๒ , ม ๑/๓ ม ๑/๕ , ม ๑/๖</p> <p>ศ ๑/๒ - ม ๑/๕ , ม ๑/๖</p>	

ท ๒๒๑๐๔ อิสลามศึกษา ๓			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	ภาคเรียนที่ ๑	๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ *	๐.๕ หน่วยกิต
<p>ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการทำความสะอาดในอิสลามในเรื่องน้ำและชนิดของน้ำ การชำระด้วยน้ำ การอีดตินญาอู พร้อม ความหมายและหลักเกณฑ์ของการอีดติ นญาอู ศึกษาความหมายของการอาบน้ำวาฮิบและการอาบน้ำสุนัต กรณีที่ต้องอาบน้ำวาฮิบ กรณีที่ต้องอาบน้ำสุนัต หลักในการอาบน้ำ เงื่อนไขของการอาบน้ำตลอดจนข้อห้ามของผู้ที่มีญะนาบะฮฺ ศึกษาความหมายของวุฎู สิ่งที่ต้องปฏิบัติ (วาฮิบ) ในการอาบน้ำละหมาด สุนัตที่ควรปฏิบัติในการอาบน้ำละหมาด สิ่งที่ทำให้เสียน้ำละหมาด ข้อห้ามสำหรับบุคคลที่ไม่มีน้ำละหมาด ศึกษาความหมายของการตะยัมมูม เงื่อนไขของการตะยัมมูม วิธีการทำตะยัมมูม และสิ่งที่ทำให้เสียตะยัมมูม การอาซานและอิกอมะฮฺ ความแตกต่างระหว่างการอาซานและอิกอมะฮฺ คำกล่าวการอาซานและอิกอมะฮฺ ตลอดจนข้อปฏิบัติ (สุนัต) ในการอาซานและอิกอมะฮฺ ศึกษาความหมายของการละหมาดฟัรฎู คุณสมบัติของผู้ที่ต้องละหมาดฟัรฎู เงื่อนไขในการละหมาดฟัรฎู ข้อควรปฏิบัติก่อนการละหมาดฟัรฎู วิธีการละหมาดฟัรฎู ข้อควรปฏิบัติ (สุนัต) ขณะละหมาดฟัรฎู และหลังละหมาดฟัรฎู สิ่งที่ทำให้เสียละหมาดฟัรฎู ศึกษาความหมายของการละหมาดสุนัต ความสำคัญและความประเสริฐของการละหมาดสุนัตและประเภทของการละหมาดสุนัต ศึกษาความหมายของการถือศีลอดฟัรฎู ประโยชน์ของการถือศีลอดฟัรฎู หลักการของการถือศีลอดฟัรฎู ข้อควรปฏิบัติ (สุนัต) ในเดือนแห่งการถือศีลอด ผู้ที่ไม่ต้องถือศีลอดฟัรฎู บุคคลที่อนุโลมให้ถือศีลอดได้ สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ (มักรูฮฺ) ในการถือศีลอดฟัรฎู และสิ่งที่ทำให้เสียศีลอดฟัรฎู</p> <p>ศึกษาความหมายของการถือศีลอดสุนัต ความสำคัญและความประเสริฐของการถือศีลอดสุนัต และการถือศีลอดสุนัตประเภทต่างๆ</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ส ๑.๑ - ม ๒/๑ , ม ๒/๒ , ม ๒/๓ , ม ๒/๔ , ม ๒/๕ , ม ๑/๘</p> <p>ส ๑.๒ - ม ๒/๑ , ม ๒/๒ , ม ๒/๓ , ม ๒/๔ , ม ๒/๕ , ม ๒/๘</p>			

<p>ส ๒๒๑๐๘ อิสลามศึกษา ๔</p> <p>ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๒ ๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ * ๐.๕ หน่วยกิต</p> <p>ศึกษาความหมายของชะกาต ประเภทของชะกาต คุณสมบัติของผู้ที่ต้องจ่ายชะกาต เงื่อนไขของการจ่ายชะกาต บุคคลที่ต้องจ่ายชะกาต ฟิตรีเราะฮ์ เวลาและเงื่อนไขในการจ่ายชะกาต ฟิตรีเราะฮ์ ผู้ที่มีสิทธิ์รับชะกาต และประโยชน์ของชะกาตต่อสังคม</p> <p>ศึกษาความหมายและรายละเอียดของการระกัฟ เงื่อนไขในการระกัฟ สิ่งที่ใช้ในการระกัฟ การระกัฟในอิสลาม การเสาะดาเกาะฮุสะดียะฮุ</p> <p>ศึกษาการจัดการศพ การอาบน้ำศพ การห่อศพ การฝังศพ การละหมาดศพ (การละหมาดญะนาซะฮุ) สิ่งที่ต้องรู้ในการจัดการศพ พิธีกรรมและมรดกในอิสลาม</p> <p>ศึกษาความหมาย เงื่อนไข และคุณสมบัติของผู้ที่ต้องทำฮัจญ์และอุมเราะฮุ หลักการ (รุกน)ฮัจญ์ หลักการ (รุกน)ของการทำอุมเราะฮุ สิ่งที่ต้องปฏิบัติในการทำฮัจญ์ สิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเฎาะวาฟ สะแอ และวุกุฟ สิ่งที่ต้องปฏิบัติ (สุนัต)ในการทำฮัจญ์ ข้อห้ามในการเฎาะฮุรอม สิ่งที่ทำให้เสียฮัจญ์และอุมเราะฮุ และผลบุญของการทำฮัจญ์</p> <p>ศึกษาความหมายของการทำกุรบานและอากีเกาะฮุ ฮัจญ์ ตัวที่จะทำกุรบานและอากีเกาะฮุ วันเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำกุรบานและอากีเกาะฮุ ความสำคัญและความประเสริฐของผู้ที่ทำกุรบานและอากีเกาะฮุ</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ส ๑.๑ ม ๒/๔ , ม ๒/๕, ม ๒/๑๑ , ม ๒/๑๒</p>
--

ส๒๓๑๐๔ อิสลามศึกษา ๕			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ภาคเรียนที่ ๑	๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ *	๐.๕ หน่วยกิต
<p>ศึกษาความหมายของประวัติศาสตร์และวิธีศึกษาประวัติศาสตร์ทั่วไปและประวัติศาสตร์อิสลาม ศึกษาชีวประวัติของท่านนบีอาดัมอะลัยฮิสลาม และวิวัฒนาการของการกำเนิดมนุษย์ขณะที่อยู่ในครรภ์มารดา</p> <p>ศึกษาคุณสมบัติต่างๆในสมัยประวัติศาสตร์อิสลาม โดยภาพรวมกว้างๆตั้งแต่การเกิดของนบีอาดัม (อะลัยฮิสลาม) จนถึงยุคปัจจุบัน ศึกษาชีวประวัติของอูลู้อัล ซมีและผลงานเด่นหรือนำบทเรียนที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ศึกษาชีวประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตั้งแต่ก่อนท่านประสูติ และช่วงที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งก่อนการอพยพและหลังการอพยพ และนำคำสอนหรือแบบอย่างที่ท่านสอนไว้ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน</p> <p>ศึกษาชีวประวัติของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง ๔ ท่าน คือท่านอับูบักร์ อุมร์ อูสมาน และอาลีในด้านต่างๆ ตลอดจนวิธีการได้มาซึ่งตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ และศึกษาผลงานเด่นหรือเหตุการณ์สำคัญๆที่เกิดขึ้นในสมัย เคาะลีฟะฮ์แต่ละท่าน ศึกษาชีวประวัติของเศาะฮาบะฮ์ เศาะฮาบียะฮ์ ตาบิอีน ตาบิอิตตาบิอีน ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่เด่นๆ และควรแก่การจดจำแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง ตลอดจนผลงานเด่นๆของบุคคลเหล่านั้นศึกษาชีวประวัติของบุคคลสำคัญในอิสลาม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในแขนงต่างๆ และศึกษาความเปลี่ยนแปลงของโลกอิสลามในปัจจุบัน พร้อมกับติดตามความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับโลกมุสลิม</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ส. ๑.๑ ม. ๓/๑ ม. ๓/๒ ม. ๓/๑๐</p> <p>ส. ๒.๑ ม. ๓/๑ ม. ๓/๒ ม. ๓/๓ ม. ๓/๕</p> <p>ส. ๒.๒ ม. ๓/๑ ม. ๓/๒ ม. ๓/๓ม. ๓/๔</p>			

ส๒๓๑๐๘ อิสลามศึกษา ๖		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ภาคเรียนที่ ๒	๑ ชั่วโมง / สัปดาห์ * ๐.๕ หน่วยกิต
<p>ศึกษาแหล่งที่มา ประเภท ความสำคัญ และความหมายของกฎหมายอิสลามและรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้อง</p> <p>ศึกษาวิธีการคบเพื่อน ตามแบบฉบับของมารยาทในอิสลาม ตลอดจนขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างประเทศที่ถูกต้อง</p> <p>ศึกษาลักษณะครอบครัวในบรรยากาศแบบอิสลาม และตามแบบสุนนะฮ์ที่ท่านนบีได้ทำเป็นแบบอย่างไว้แล้ว</p> <p>ศึกษาหิกมะฮ์หรือประโยชน์ของการครองเรือนตามหลักการอิสลาม การเตรียมความพร้อมก่อนการสมรส และการใช้ชีวิตการสมรสที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม บอกถึงโทษและผลเสียที่ได้รับสำหรับผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติอิสลาม</p> <p>ศึกษาความหมายของการนิกะฮ์ (การสมรส) ขั้นตอนการสมรส มะหฺร์ การหย่าร้าง อดดะฮ์ และการคืนดีที่กำหนดไว้ในหลักการอิสลาม</p> <p>ศึกษาสิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยา หน้าที่ของสามีต่อภรรยา หน้าที่ของภรรยาต่อสามี หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตร หน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา และหน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตรบุญธรรม</p> <p>ศึกษาความผิดทางอาญาตามกฎหมายอิสลาม การผิดประเวณี การลักทรัพย์ การประทุษร้าย หรือการฆาตกรรม และการเสพล้างเสพลิดหรือของมีนเมา</p> <p>ศึกษารายละเอียดต่างๆของการซื้อ - ขาย และดอกเบี้ยที่ได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติอิสลาม</p>		
<p>ตัวชี้วัด</p> <p>ส๒๑.๒ - ม๓/๑ , ม๓/๒ , ม๓/๓</p>		

2.9.2 คำอธิบายรายวิชาอิสลามศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6

ศต๑๒๐๒ อิสลามศึกษา ๑			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ภาคเรียนที่ ๑	๒ ชั่วโมง / สัปดาห์	๑.๐ หน่วยกิต
<p>ศึกษาฝึกอ่าน ท่องจำ คำอธิบายและสรุปเนื้อหา จากอัลกุรอาน และอัลฮาดิษ ศึกษาหลักการศรัทธาเกี่ยวกับความสำคัญของการยึดมั่นที่ต้องปฏิบัติตาม อัลกุรอาน และอัลฮาดิษ การยึดมั่นศรัทธาต่ออัลลอฮ์องค์เดียว ศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์ที่สำคัญ หลักศรัทธา 6 ประการ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการอ่าน นำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลฮาดิษ การยึดมั่นศรัทธาต่ออัลลอฮ์องค์เดียว</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ ม.๓, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๓, ๑๕, ๑๖, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑</p> <p>ศ ๑.๒ ม. ๑, ๒, ๔, ๕</p>			

ศต๑๒๐๔ อิสลามศึกษา ๒			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ภาคเรียนที่ ๒	๒ ชั่วโมง / สัปดาห์	๑.๐ หน่วยกิต
<p>ศึกษาหลักศรัทธา การยึดมั่น ความเข้าใจ ความสำคัญ ฝึกอ่าน เขียน ท่องจำ อธิบายและสรุปเนื้อหา จากอัลกุรอานและอัลฮาดิษ ศึกษาประวัติของรสูล คอดีฟะฮ์ สอฮาบะฮ์ ตาบิอิน อุลามาะราชวงศ์ที่สำคัญ และเหตุการณ์ที่สำคัญของมุสลิม ในปัจจุบัน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต</p> <p>เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการอ่าน นำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลฮาดิษและประวัติของรสูล คอดีฟะฮ์ สอฮาบะฮ์ ตาบิอิน อุลามาะ ราชวงศ์ที่สำคัญ และเหตุการณ์ที่สำคัญของมุสลิม ในปัจจุบันมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ ม.๔, ๑, ๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๒, ๑๓, ๑๕, ๒๒</p> <p>ศ ๑.๒ ม. ๑, ๔, ๕</p>			

ศ๓๒๒๐๒ อิสลามศึกษา ๓			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ภาคเรียนที่ ๑	๒ ชั่วโมง / สัปดาห์	๑.๐ หน่วยกิต
<p>ศึกษา วิเคราะห์ และสรุปหลักการอีมาน ๖ ประการ พระนามของอัลลอฮ์ การปกปิดเอาเราะฮ์ การอาบน้ำวาญิบ การละหมาดวันศุกร์และการฟังคุฏบะฮ์ การถือศีลอด การเผยแพร่อิสลาม ณ ครมัมก๊ะฮ์และการอพยพของชาวมุสลิมไปยังมะดีนะฮ์ แบบอย่างของเคาะลีฟะฮ์ อิบน์ อุมัยร มารยาทต่อบิดา มารดา ครู และผู้อาวุโส การมีส่วนร่วมในการบำรุงศาสนสถาน การอ่านคฺุอาอ์ หลักการอ่านอัลกุรอาน เบื้องต้น การอ่านนูนและมีม การท่องจำสุเราะฮ์ และมารยาทในการอ่านอัลกุรอาน</p> <p>โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์สิ่งที่เรียนรู้ มีทักษะการอ่านและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติเป็นมุสลิมที่ดี</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ ม.๓, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๕, ๑๖, ๒๐</p> <p>ศ ๑.๒ ม.๑,๒, ๓</p>			

ศ๓๒๒๐๔ อิสลามศึกษา ๔			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ภาคเรียนที่ ๒	๒ ชั่วโมง / สัปดาห์	๑.๐ หน่วยกิต
<p>ศึกษา วิเคราะห์ และสรุปหลักการอีมาน ๖ ประการ พระนามของอัลลอฮ์ การปกปิดเอาเราะฮ์ การอาบน้ำวาญิบ การละหมาดวันศุกร์และการฟังคุฏบะฮ์ การถือศีลอด การเผยแพร่อิสลาม ณ ครมัมก๊ะฮ์และการอพยพของชาวมุสลิมไปยังมะดีนะฮ์ แบบอย่างของเคาะลีฟะฮ์ อิบน์ อุมัยร มารยาทต่อบิดา มารดา ครู และผู้อาวุโส การมีส่วนร่วมในการบำรุงศาสนสถาน การอ่านคฺุอาอ์ หลักการอ่านอัลกุรอานเบื้องต้น การอ่านนูนและมีม การท่องจำสุเราะฮ์ และมารยาทในการอ่านอัลกุรอาน</p> <p>โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์สิ่งที่เรียนรู้ มีทักษะการอ่านและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติเป็นมุสลิมที่ดี</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ ม. ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๓, ๑๕</p> <p>ศ ๑.๒ ม.๑,๒,๕</p>			

ศ๓๓๒๐๒ อิสลามศึกษา ๕ และ ๖			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	ภาคเรียนที่ ๑ และ ๒	๒ ชั่วโมง / สัปดาห์	๑.๐ หน่วยกิต
<p>ศึกษาฝึกอ่าน ท่องจำและสรุปเนื้อหาจากอัลกุรอานและอัลฮาดิษ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการอ่าน นำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลฮาดิษมาปฏิบัติได้</p> <p>ศึกษาจริยธรรม จากฮาดิษเกี่ยวกับการบริจาค คำสั่งเสีย ความดี ความซื่อ และหนทางสู่สวรรค์จากฮาดิษได้</p> <p>ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย มรดก พิณัยกรรม กฎหมายอาญา พระราชบัญญัติองค์กรศาสนาอิสลาม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของอัลกุรอานและอัลฮาดิษ และกฎหมาย มรดก พิณัยกรรม กฎหมายอาญา ใช้ในการปฏิบัติตน ตามบทบัญญัติอิสลาม ได้ถูกต้อง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ใจ ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์สิ่งที่เรียนรู้ มีทักษะการอ่านและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่ดี</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>ศ ๑.๑ ม.๖/๑๑ ม.๖/๑๒</p> <p>ศ ๑.๒ ม.๖/๑ ม.๖/๒ ม.๖/๓ ม.๖/๕ ม.๖/๖</p>			

โดยสรุปเนื้อหา คำอธิบายวิชาอิสลาม ศึกษาจะ ว่าด้วยแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเช่น หลักการอีมาน 6 ประการ (รูกนอีมาน) หลักปฏิบัติ 5 ประการ (รูกนอิสลาม) หลักคุณธรรมจริยธรรม (อิหฺसान) จากอัลกุรอานและอัลฮาดิษ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการอ่าน นำหลักคำสอน ที่ครอบคลุมวิถีชีวิต จากอัลกุรอานและอัลฮาดิษมา ปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ใจ ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์สิ่งที่เรียนรู้ มีทักษะการอ่านและเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนเป็นมุสลิมที่ดีเป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอการนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศและการจัดสภาพแวดล้อม ทั้งการศึกษาอิสลามและทั่วไป เช่น คำ พาหอม (2529) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ ปัญหาการสอนวิชาอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับครูและวิทยากรผู้สอนอิสลามศึกษา พบว่า การยอมรับและความเชื่อถือของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อวิทยากรเป็นปัญหาสำคัญที่สุด รองลงมาคือวิทยากรไม่มีวุฒิทางครู วิทยากรขาดความรู้และทักษะด้านภาษาไทย

2) ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา พบว่า ปัญหาที่สำคัญมี 2 ประการคือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรจริยศึกษา 2521 กับเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาและเรื่องสื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาเรื่องการจัดแบ่งเวลาที่ใช้มาจากวิชาอื่นๆ จุดประสงค์และเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาไม่สอดคล้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และปัญหาเรื่องกิจกรรมที่มีลักษณะไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

3) ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการสอน พบว่า มีปัญหาสำคัญ 5 ประการ คือการใช้สื่อประกอบการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอิสลามศึกษากับวิชาอื่น เช่น วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ความเข้าใจของวิทยากรในเรื่องจุดมุ่งหมายของหลักสูตรความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับกิจกรรมประกอบการสอน และเรื่องวิธีการวัดผลตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

4) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและบุคลากร พบว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ ความรู้ของผู้นิเทศวิชาอิสลามศึกษา รองลงมาคือ การนิเทศการสอนและความสามารถการนิเทศของผู้นิเทศ

5) ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ค่าตอบแทนวิทยากรเป็นรายชั่วโมงมีอัตราน้อยการเบิกจ่ายและเอกสารต่างๆ ไม่เป็นไปตามกำหนด การสอนอิสลามศึกษาไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องนักเรียนไปเรียนวิชาศาสนาที่อื่นได้ เป็นต้น และผู้วิจัยยังได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาคือ 2 อย่าง คือ การพัฒนาบุคลากร เช่น การอบรมวิทยากรเพิ่มเติมทางด้านหลักสูตรวิธีสอน การวัดผล รวมทั้งอบรมเพื่อเพิ่มวุฒิทางวิชาชีพครูกับอีกวิธีหนึ่งที่จะต่อดำเนินการไปพร้อมๆกัน คือ การพัฒนาหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

สุนทร ปิยะวสันต์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การศึกษาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) สภาพการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรโดยยึดแนวทางจากหลักสูตร อิสลามศึกษา 2523 ครูอิสลามศึกษามีการจัดทำบันทึกการสอนเพื่อในการเตรียมการสอนล่วงหน้า และเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบทเรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการแจ้งวัตถุประสงค์ก่อนทำการสอนทุกครั้ง วิชาที่ใช้กันมากคือการฝึกปฏิบัติรอ ลงมา ได้แก่การสาธิตและการอภิปราย ย มีการประเมินผลการสอนหลังจากการสอนทุกครั้ง โดยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์

2) ปัญหาการใช้หลักสูตร ปัญหาที่พบบ่อยมากที่สุดคือขาดงบประมาณ รองลงมาคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และช่วยเวลาในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ขาดการนิเทศการสอนเนื่องจากผู้ที่มีความสามารถที่จะนิเทศวิชาอิสลามศึกษามีจำนวนน้อยและปัญหาที่พบบ่อยอีกประการหนึ่งไม่มีเวลาที่จะทำการสอนซ่อมเสริมสำหรับปัญหาด้านการเรียนการสอน ครูสอนวิชาอิสลามศึกษาขาดสื่อประกอบการเรียนการสอน และขาดความรู้และทักษะในการวัดผลและการประเมินผล

ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลการดำเนินงานตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการสอนศาสนาอิสลาม ผู้ปกครองนักเรียน ร้อยละ 100 เห็นด้วยกับการที่ทางราชการจัดให้มีโครงการสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของชุมชนและมีความต้องการให้เพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น

2) อัตราการมาเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ความเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการให้บุตรหลานของตนไปเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษามากขึ้น

3) ผลการเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษาที่มีต่อคุณธรรมของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า หลังจากเรียนวิชาอิสลามศึกษาแล้ว นักเรียนมีคุณธรรมในทุก ๆ ด้าน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้มุ่งหวังไว้คุณธรรมที่นักเรียนมีมากที่สุด คือ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีความพอดี กล่าวคือ กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูดและตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งในส่วนของคุณธรรมที่นักเรียนมีน้อยที่สุดนี้ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่ได้เน้นให้มีคุณธรรมในส่วนนี้

สมบุญ จารุวรรณ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่าสภาพปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอนมีดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาเตรียมการสอนน้อย ไม่มีเวลาเตรียมการสอน ขาดความรู้ในด้านการเตรียมการสอน และไม่มีเอกสารที่จะใช้ประกอบ
2. ด้านการสอน ครูสอนอิสลามศึกษาขาดความรู้ด้านเทคนิคการสอน ครูยังสอนแบบบรรยาย ไม่เน้นคุณภาพ
3. ด้านการใช้สื่อการสอน มีการใช้สื่อ น้อย ผลผลิตไม่เป็น หาซื้อสื่อไม่ได้ และใช้สื่อไม่เป็น
4. ด้านการวัดผลประเมินผล ครูสอนอิสลามศึกษายังขาดความรู้ในเรื่องการวัดผลและประเมินผล และไม่มีความรู้ในเรื่องการเขียนข้อสอบ

สมมาศ ทองร่วง (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขึ้นพื้นฐานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรในด้านการวางแผนหลักสูตรของผู้บริหารในภาพรวมไม่มีปัญหา

นุกูล ชูบุญ (2539) ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 ในภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ด้านบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางโดยมีปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอนมากที่สุด

นงลักษณ์ หะยีมะสาและ (2540) ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ครูสอนศาสนาอิสลาม มีปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถม พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูสอนศาสนาอิสลาม ขาดครูสอนศาสนาอิสลามที่มีความแตกต่างในด้าน อายุ ด้านวุฒิการศึกษา และด้านประสบการณ์ พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพ

รวมไม่แตกต่างกัน ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกันมีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อามีเนาะ มามู (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าระดับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าในภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน ครูอิสลามศึกษาที่ไม่มีวุฒิครูเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารส่วนมากมีปัญหาด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เช่น สื่ออิสลามศึกษามีไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการผลิตสื่อ และด้านพัฒนาครูผู้สอน เช่น จัดอบรมทางวิชาการน้อยมาก และไม่เปิดโอกาสให้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนอื่น สำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้เสนอแนะไว้ คือ ควรจัดสรรสื่ออิสลามศึกษาให้เพียงพอ ควรให้การอบรมเกี่ยวกับทักษะและเทคนิคการผลิตสื่อ ควรจัดอบรมทางวิชาการในวิชาอิสลามศึกษาให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ครูสอนอิสลามศึกษาได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนอื่น ๆ

ฮัจยะ มาลินี (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล พบว่าหลักการและจุดหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิม ส่วนองค์ประกอบด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านบุคลากรมีความเหมาะสม แต่ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อมีไม่เพียงพอ ขาดความหลากหลายซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน หากอุปกรณ์ งบประมาณ และสื่ออื่นๆไม่พอ องค์ประกอบด้านกระบวนการพบว่า การประเมินผลการเรียนและการบริหารหลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีคือมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการวัดผล ประเมินผลและนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมการวางแผนเตรียมการต่างๆเช่น การจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ในส่วนของการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

อับดุลชอมะ โต๊ะอาลิม (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ของวิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดปัตตานีผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการใช้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความเห็นของวิทยากรอิสลามศึกษาทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความเห็นของวิทยากรอิสลามศึกษาทั้งภาพรวมและด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการเปรียบเทียบ พบว่าปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมและรายด้านตามความเห็นของวิทยากรอิสลามศึกษาที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์ในตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิการศึกษาทางสามัญไม่แตกต่างกัน ยกเว้นวิทยากรอิสลามศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกันมีความเห็นแตกต่างกัน

นายอนุอัมมัดนาเซ สามะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลาผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษา ด้านการวางแผนการสอนด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก และปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัย

สืบศักดิ์ หมดเด (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลการใช้หลักสูตร การศึกษาปฐมวัยในการจัดการเรียนการสอนของผู้ดูแลเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอท่าแพ อำเภอละงู และอำเภอควนกาหลงจังหวัดสตูลผลการศึกษาพบว่าการประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในการจัดการเรียนการสอนของผู้ดูแลเด็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอท่าแพ อำเภอละงูและอำเภอควนกาหลงจังหวัดสตูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ปรีชา ยาชะรัต (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรแบบเข้มของครูในโรงเรียนสองระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้หลักสูตรแบบเข้มของครูในโรงเรียนสองระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีปัญหาสูงสุดคือด้านการเตรียมทรัพยากรทางการบริหาร และรองลงมาคือด้านการนิเทศและติดตาม